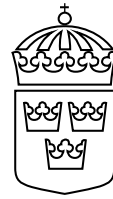

Regeringens skrivelse

2022/23:30

Redovisning av användningen av hemliga
tvångsmedel under 2021

Skr.
2022/23:30

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 1 december 2022

Ulf Kristersson

Gunnar Strömmer
(Justitiedepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för hur bestämmelserna i rättegångsbalken om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning vid förundersökning i brottmål har tillämpats under 2021. Regeringen redogör också för hur lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning har tillämpats under året. Även tillämpningen enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott redovisas. Skrivelsen omfattar också en redogörelse av inhämtningen av uppgifter enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Slutligen omfattar skrivelsen användningen av dessa tvångsmedel i Säkerhetspolisens verksamhet.

Innehållsförteckning

1	Ärendet och dess beredning	4
2	Reglerna om hemliga tvångsmedel	4
2.1	Grunderna för användning av hemliga tvångsmedel	4
2.2	Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation	6
2.3	Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation	7
2.4	Hemlig kameraövervakning	8
2.5	Hemlig rumsavlyssning	8
2.6	Hemlig dataavläsning	9
2.7	Interimistiska beslut	9
2.8	Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	10
2.9	Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet	11
2.10	Offentliga ombud	12
2.11	Underrättelse till enskilda som varit utsatta för hemliga tvångsmedel	12
2.12	Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn	13
2.13	Regler om överskottsinformation	14
2.14	Förbud mot avlyssning i vissa fall	14
3	Myndigheternas redovisning	15
3.1	Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation	15
3.2	Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation	19
3.3	Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig kameraövervakning	22
3.4	Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig rumsavlyssning	26
3.5	Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig dataavläsning	28
3.6	Tillämpningen av bestämmelserna om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	36
3.7	Tillämpningen av bestämmelserna om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet	36
3.8	Säkerhetspolisens tvångsmedelsanvändning	38
4	Myndigheternas slutsatser	39
4.1	Tillämpningen av hemliga tvångsmedel vid förundersökning i brottmål eller med anledning av begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål	39
4.2	Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet	44
4.3	Säkerhetspolisens tvångsmedelsanvändning	45
5	Regeringens bedömning av redovisningen av användningen av hemliga tvångsmedel	46

1 Ärendet och dess beredning

I enlighet med riksdagens önskemål har regeringen sedan 1983 årligen redovisat hur reglerna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (tidigare hemlig teleavlyssning) har tillämpats under det gångna året (bet. 1981/82:JuU54, rskr. 1981/82:298). Redovisningen har därefter utökats till att avse även användningen av andra hemliga tvångsmedel. Den omfattar i dag också hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning vid förundersökning i brottmål liksom tillämpningen enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, förkortad preventivlagen, och en redogörelse för inhämtning av uppgifter enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, förkortad inhämtningslagen. Redogörelsen innefattar även användningen av dessa tvångsmedel i Säkerhetspolisens verksamhet.

Enligt förordningen (2015:743) med instruktion för Åklagarmyndigheten ska myndigheten till regeringen, senast den 31 maj varje år, redovisa uppgifter om tillämpningen av bestämmelserna om vissa hemliga tvångsmedel enligt närmare anvisningar från regeringen. De närmare anvisningarna framgår av regeringens beslut den 17 december 2015, den 12 mars 2020 respektive den 11 februari 2021 om uppdrag att redovisa användningen av hemliga tvångsmedel (Ju2015/09908, Ju2020/01059 och Ju2021/00612). När det gäller uppgifter om vilken tid en person varit föremål för avlyssning eller övervakning och vilken nytta ett tvångsmedel har haft ska redovisningen avse de förundersökningar som lagts ned eller där beslut i åtalsfrågan fattats under det föregående året och omfatta hela den tid som tvångsmedlet gällt. Redovisningen ska även omfatta de interimistiska tillstånd som meddelats av åklagare och hur domstol sedan beslutat i dessa fall. Uppdraget innefattar också en skyldighet att redovisa Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel på ett visst sätt.

Regeringens senaste redovisning till riksdagen gjordes i december 2021 i skrivelsen Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2020 (skr. 2021/22:79). Skrivelsen behandlades av riksdagen i början av 2022 (bet. 2021/22:JuU14, rskr. 2021/22:166). Regeringen lämnar nu en redogörelse för användningen av hemliga tvångsmedel under 2021. Redogörelsen bygger på de uppgifter som lämnats till regeringen av Åklagarmyndigheten i samverkan med Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Tullverket och Säkerhetspolisen (Ju2022/01948).

2 Reglerna om hemliga tvångsmedel

2.1 Grunderna för användning av hemliga tvångsmedel

Bestämmelser om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervak-

ning och hemlig rumsavlyssning som tvångsmedel vid utredning av brott finns i 27 kap. rättegångsbalken. Bestämmelser om hemlig dataavläsning finns i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Bestämmelser om användning av hemliga tvångsmedel i preventivt syfte finns i preventivlagen och sedan den 1 juli 2022 i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar. Författningsstöd för att meddela tillstånd till att använda hemliga tvångsmedel finns också i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål och, i förhållande till EU:s medlemsstater med undantag för Danmark och Irland, i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder. Reglerna om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet finns i inhämtningslagen.

I 2 kap. regeringsformen finns föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter. Föreskrifterna innebär bland annat att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång, mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande (6 § första stycket). Var och en är också skyddad gentemot det allmänna mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (6 § andra stycket). Dessa grundläggande fri- och rättigheter får begränsas bara genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningarna får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt eller utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen (20 och 21 §§).

Enligt artikel 8.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten till skydd för privat- och familjeliv omfattar bland annat skydd mot övervakning i olika former. Motsvarande skydd följer av EU:s rättighetsstadga inom EU-rättens tillämpningsområde (artikel 7 och 52.3 i stadgan).

Tvångsmedel som innefattar ingrepp i den privata sfär som artikel 8 i Europakonventionen är avsedd att skydda, kan enligt konventionen endast godtas om de har stöd i lag och omfattas av de undantag som anges i artikel 8.2. Genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna är Europakonventionen direkt tillämplig i Sverige. I 2 kap. 19 § regeringsformen föreskrivs att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

Bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning, preventiva tvångsmedel och inhämtning av uppgifter i underrättelseverksamhet utgör för brottsbekämpningen nödvändiga undantag från det skydd mot intrång i enskildas privat- och familjeliv som annars gäller enligt såväl grundlag som Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

För all användning av tvångsmedel gäller tre allmänna principer. Dessa principer, som knyter an till innehållet i 2 kap. 21 § regeringsformen, är ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Ändamålsprincipen innebär att en myndighets befogenhet att använda ett tvångsmedel ska vara bundet till det ändamål för vilket tvångsmedlet har

beslutats. Behovsprincipen innebär att en myndighet får använda ett tvångsmedel bara när det finns ett påtagligt behov av det och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Proportionalitetsprincipen, som är lagfäst i bland annat 27 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken, innebär att ett tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse.

2.2 Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet (27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken). Definitionen omfattar telefon- och telefaxtrafik, e-posttrafik och överföring av datafiler. Avlyssning får, med vissa begränsningar, verkställas även utanför allmänt tillgängliga telenät, till exempel inom större företagsnät.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, vissa samhällsfarliga brott eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott om en sådan gärning är straffbelagd. Det får också användas vid förundersökning om annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år (27 kap. 18 § andra stycket rättegångsbalken).

En förutsättning för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är att någon är skälig misstänkt för brottet. Åtgärden ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen. Avlyssning får avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte. Avlyssningen får också avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta (27 kap. 20 § första stycket rättegångsbalken).

Det är rätten som på ansökan av åklagaren prövar om tillstånd ska ges till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. När en ansökan eller anmälan har kommit in ska rätten så snart som möjligt utse ett offentligt ombud i ärendet och hålla ett sammanträde (27 kap. 21 och 28 §§ rättegångsbalken).

I kriminella kretsar har det varit vanligt att anonyma simkort används i mobiltelefoner och att såväl kort som telefoner byts ut i syfte att undvika och försvåra avlyssning. Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 augusti 2020 får rätten under vissa förutsättningar pröva en ansökan eller anmälan om ytterligare tillstånd till hemlig avlyssning avseende samma person utan att hålla sammanträde (27 kap. 28 a § rättegångsbalken). Genom det förenklade förfarandet kan rätten meddela sitt beslut snabbare

eftersom man inte behöver vänta in ett sammanträde, vilket möjliggör en effektivare brottsbekämpning. I syfte att ytterligare underlätta för de brottsbekämpande myndigheterna infördes den 1 augusti 2022 ett förbud mot att erbjuda oregistrerade och anonyma simkort (9 kap. 24 § lagen [2022:482] om elektronisk kommunikation).

2.3 Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits (27 kap. 19 § första stycket rättegångsbalken). Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får även sådana meddelanden hindras från att nå fram (27 kap. 19 § andra stycket rättegångsbalken). Tvångsmedlet ger inte tillgång till innehållet i utväxlade meddelanden.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader, dataintrång, barnpornografibrott som inte är att anse som ringa, narkotikabrott och narkotikasmuggling samt vissa samhällsfarliga brott. Detsamma gäller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är straffbelagd (27 kap. 19 § tredje stycket rättegångsbalken).

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas när någon är skäligen misstänkt för brottet eller, med vissa begränsningar, för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 § rättegångsbalken).

Frågor om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation prövas av rätten på ansökan av åklagaren (27 kap. 21 § rättegångsbalken).

Till skillnad från hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, som nästan uteslutande är framåtsyftande och har som ändamål att avlyssna kommunikation i realtid, avser hemlig övervakning av elektronisk kommunikation många gånger förfluten tid. De brottsbekämpande myndigheterna är därför i ärenden om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation beroende av att teleoperatörerna har lagrat uppgifter som kan lämnas ut i efterhand. Sedan den 1 oktober 2019 gäller bestämmelser om lagring av uppgifter om elektronisk kommunikation i brottsbekämpande syfte, så kallad datalagring. Bestämmelserna innebär en skyldighet för de företag som bedriver anmälningspliktig verksamhet enligt 2 kap. 1 § lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation att för brottsbekämpningsändamål lagra uppgifter från tele- och internetkommunikation under viss tid.

2.4 Hemlig kameraövervakning

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda tv-kameror, andra optiskelektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas (27 kap. 20 a § första stycket rättegångsbalken). Ljudinspelning är inte tillåtet vid en sådan övervakning. Förutsättningarna för hemlig kameraövervakning är i huvudsak desamma som för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Övervakningen får endast omfatta en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. Övervakningen får även omfatta den plats där ett brott har begåtts eller en nära omgivning till denna plats i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 c § rättegångsbalken).

Frågor om hemlig kameraövervakning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. När en ansökan eller anmälan inkommit ska rätten utse ett offentligt ombud i ärendet och hålla ett sammanträde (27 kap. 21 och 28 §§ rättegångsbalken).

2.5 Hemlig rumsavlyssning

Hemlig rumsavlyssning innebär att avlyssning eller upptagning görs i hemlighet med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud. Avlyssningen får omfatta tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till (27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken).

Hemlig rumsavlyssning får användas vid förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Tvångsmedlet får vidare användas vid en förundersökning om spioneri eller brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter. Även vid utredning av försök, förberedelse eller stämpling till nu angivna brott får hemlig rumsavlyssning användas. Hemlig rumsavlyssning får också användas vid förundersökning om vissa särskilt angivna brott, till exempel människohandel och våldtäkt, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde skulle överstiga fängelse i fyra år. Även för försök, förberedelse eller stämpling till sådana särskilt angivna brott får tillstånd ges om gärningen är straffbelagd och det kan antas att dess straffvärde överstiger fängelse i fyra år (27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken).

En förutsättning för hemlig rumsavlyssning är att någon är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 e § första stycket rättegångsbalken). Avlyssningen får avse endast en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avser åtgärden någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tvångsmedlet användas endast om

det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där (27 kap. 20 e § andra stycket rättegångsbalken).

Frågor om hemlig rumsavlyssning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. När en ansökan eller anmälan inkommit ska rätten utse ett offentligt ombud i ärendet och hålla ett sammanträde (27 kap. 21 och 28 §§ rättegångsbalken).

2.6 Hemlig dataavläsning

Den 1 april 2020 trädde lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning i kraft. Hemlig dataavläsning innebär att uppgifter, som är avsedda för automatiserad behandling, i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel läses av eller tas upp i ett avläsningsbart informationssystem (1 § första stycket). Hemlig dataavläsning kan ge tillgång till flera olika slags uppgifter (1 § andra stycket och 2 §). Det är fråga om kommunikationsavlyssningsuppgifter, kommunikationsövervakningsuppgifter, platsuppgifter, kameraövervakningsuppgifter, rumsavlyssningsuppgifter, uppgifter som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem och uppgifter som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används. Regelverket skiljer sig åt i vissa delar beroende på vilken uppgiftstyp som omfattas av tillståndet.

Hemlig dataavläsning får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, vissa samhällsfarliga brott eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott om en sådan gärning är straffbelagd. Hemlig dataavläsning får även användas vid förundersökning för annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år. När hemlig dataavläsning avser rumsavlyssningsuppgifter är dock kravet detsamma som vid hemlig rumsavlyssning, det vill säga att tillstånd endast får meddelas vid misstanke om sådan brottslighet som avses i 27 kap. 20 d § andra stycket brottsbalken (se avsnitt 2.5).

Hemlig dataavläsning får användas när någon är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen (4 § lagen om hemlig dataavläsning). Om hemlig dataavläsning avser kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter får åtgärden endast användas på en plats där det kan antas respektive finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig.

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagare. En ansökan om hemlig dataavläsning vid särskild kontroll av vissa utläningar ska dock göras av Säkerhetspolisen (14 §). När en ansökan eller anmälan har kommit in ska rätten utse ett offentligt ombud i ärendet och hålla ett sammanträde (16 §).

2.7 Interimistiska beslut

Åklagare har möjlighet att fatta interimistiska beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning förutom i de fall då tvångsmedlet avser rumsavlyssningsuppgifter. Ett interim-

istiskt beslut innebär att en åklagare lämnar tillstånd till hemliga tvångsmedel i avvaktan på rättens prövning. Om en åklagare har fattat ett intermistiskt beslut ska detta utan dröjsmål anmälas till rätten som skyndsamt ska pröva ärendet. Om rätten kommer fram till att det inte finns skäl för det hemliga tvångsmedlet ska den upphäva åklagarens beslut. Om åklagarens beslut har hunnit verkställas innan rätten prövat beslutet ska rätten i stället pröva om det funnits skäl för beslutet. Om rätten kommer fram till att det inte funnits sådana skäl får de inhämtade uppgifterna inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av avlyssningen eller övervakningen, eller för någon annan som uppgifterna avser (27 kap. 21 a § rättegångsbalken och 17 § lagen om hemlig dataavläsning).

2.8 Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Preventivlagen ger myndigheterna en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel för att förhindra brott, så kallade preventiva tvångsmedel. Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning får meddelas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar bland annat sabotage, spioneri och terroristbrott (1 § första stycket). Tillstånd får också meddelas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet (1 § andra stycket). Tillstånd till hemlig dataavläsning får meddelas under samma förutsättningar, förutom när det gäller rumsavlyssningsuppgifter (7 § fjärde stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation får enligt 2 § preventivlagen enbart avse

- ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid tillståndet avser innehas eller har innehafts av den för tvångsmedlet aktuella personen, eller som annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller
- ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att personen under den tid tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Hemlig kameraövervakning får endast avse en plats där den person som är aktuell för tvångsmedlet kan antas komma att uppehålla sig, eller en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats (3 §).

Tvångsmedel får användas med stöd av preventivlagen endast om det är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som lagen omfattar. Dessutom måste skälen för åtgärden uppväga det intrång eller

men i övrigt som åtgärden innebär för personen som tvångsmedlet avser eller för något annat motstående intresse (5 §). Skr. 2022/23:30

Tillstånd till hemlig dataavläsning får i dessa fall endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av en person som uppfyller de förutsättningar som anges i 7 § lagen om hemlig dataavläsning. Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter, kommunikationsövervakningsuppgifter eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att en person som anges i 7 § under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

2.9 Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet

Enligt inhämtningslagen får Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket i sin underrättelseverksamhet i hemlighet hämta in uppgifter om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, om vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller uppgifter om inom vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits. Inhämtningen får endast göras från den som enligt lagen om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikationstjänst som inte är en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst (1 § inhämtningslagen).

Uppgifter får hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar bland annat brott som har minst två års fängelse som minimistraff eller vissa samhällsfarliga brott, om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse (2 §). De särskilt uppräknade brotten fanns tidigare i en tidsbegränsad bestämmelse. Sedan den 1 oktober 2019 är dock bestämmelsen permanent (prop. 2018/19:86). Från och med samma datum fattas beslut om inhämtning av uppgifter av åklagare vid Åklagarmyndigheten efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket (3 §). Innan lagändringen fattades beslut av myndigheterna själva. Som nämnts i avsnitt 2.3 gäller sedan den 1 oktober 2019 även bestämmelser om datalagring i lagen om elektronisk kommunikation.

Genom lagen om hemlig dataavläsning finns möjlighet att, på samma sätt som följer av inhämtningslagen, hämta in kommunikationsövervakningsuppgifter och platsuppgifter om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslig verksamhet som anges i 2 § inhämtningslagen. I dessa fall får dock inte meddelanden hindras från att nå fram och om tillståndet avser kommunikationsövervakningsuppgifter får tillståndet endast avse förfluten tid.

2.10 Offentliga ombud

I ärenden om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning och motsvarande preventiva tvångsmedel gäller ett system med offentliga ombud (27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken, 16 § lagen om hemlig dataavläsning och 6 § andra stycket preventivlagen). Det offentliga ombudet är motpart till åklagaren vid sammanträden inför domstol och har till uppgift att bevaka enskildas rätt och integritetsintressen i allmänhet. Det offentliga ombudet ska lyfta fram alla aspekter, även till exempel skydd för tredjens integritet. Det offentliga ombudet ska också bevaka att de grundläggande principerna för tvångsmedelsanvändning följs. Det offentliga ombudet ska ha tillgång till allt material som ligger till grund för domstolens prövning. Han eller hon har möjlighet att yttra sig i ärendet och har rätt att överklaga domstolens beslut.

2.11 Underrättelse till enskilda som varit utsatta för hemliga tvångsmedel

Den som är eller har varit misstänkt för brott ska underrättas om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som han eller hon har utsatts för (27 kap. 31 § rättegångsbalken och 28 och 29 §§ lagen om hemlig dataavläsning). Om avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation har avsett ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas av någon annan än den misstänkte, ska även innehavaren underrättas. Detsamma gäller hemlig dataavläsning omfattande sådant avläsningsbart informationssystem som avses i lagen om hemlig dataavläsning och som innehas av någon annan än den misstänkte. Om inhämtningen har gjorts i syfte att utreda vem som är skälig misstänkt och integritetsintrånget för den enskilde kan antas vara ringa behöver dock ingen underrättelse lämnas. Om kameraövervakning eller rumsavlyssning har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte och som allmänheten inte har tillträde till, ska även innehavaren av platsen underrättas. En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutats. En underrättelse ska dock skjutas upp om sekretess enligt vissa bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller för uppgiften. Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades behöver någon underrättelse inte lämnas. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska i dessa fall informeras. Underrättelseskyldigheten omfattar inte utredningar om sådan brottslighet som hör till Säkerhetspolisens verksamhetsområde, till exempel brott mot Sveriges säkerhet, sabotage och terroristbrott. En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Även den som varit utsatt för tvångsmedel enligt preventivlagen ska underrättas om tvångsmedelsanvändningen om det gäller mord, dråp, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande i avsikt att påverka ett offentligt organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd (16 § preventivlagen). Dessa regler gäller även när hemlig dataavläsning använts i dessa situationer (29 § lagen om hemlig dataavläsning). Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning, ett avläsningsbart informationssystem eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas. Underrättelse ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende i vilket åtgärden vidtogs har avslutats. En underrättelse ska dock skjutas upp om sekretess gäller för uppgiften. Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att det ärende i vilket åtgärden vidtogs avslutades behöver någon underrättelse inte lämnas. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska då informeras. En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse. Underrättelseskyldigheten omfattar inte utredningar om sådan brottslighet som hör till Säkerhetspolisens verksamhetsområde.

2.12 Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden är en myndighet under regeringen som bland annat har till uppgift att utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel och därmed sammanhängande verksamhet. Myndighetens verksamhet är reglerad i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet och förordningen (2007:1141) med instruktion för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

Nämnden ska utöva tillsyn genom inspektioner och andra undersökningar (2 § första stycket lagen om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet). Tillsynen avser ofta granskning av tvångsmedelsdiarier och enskilda tvångsmedelsärenden hos de brottsbekämpande myndigheterna.

Mestadels tillämpar nämnden en så kallad tematisk tillsynsmetod. Med tematisk tillsyn avses att granskningen sker mot bakgrund av vissa i förväg definierade frågeställningar. Tillsynen ska särskilt syfta till att säkerställa att de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel varit författningsenlig (1 § fjärde stycket). Nämnden får efter granskningen uttala sig om vad den kommit fram till och om vad som bör ändras i den granskade myndighetens verksamhet (2 § andra stycket). Nämnden kan även uppmärksamma regeringen på behovet av förändringar i lag eller annan författning.

Nämnden är skyldig att på begäran av en enskild kontrollera om han eller hon har utsatts för hemliga tvångsmedel eller varit föremål för viss typ av personuppgiftsbehandling och om användningen av tvångsmedel och därmed sammanhängande verksamhet eller behandlingen av personuppgifter har utförts i enlighet med lag eller annan författning. Nämnden ska underrätta den enskilde om att kontrollen har utförts (3 §).

Det finns bestämmelser om att nämnden i vissa fall ska underrättas om beslut om hemliga tvångsmedel (se bland annat 5 § inhämtningslagen, 21 § lagen om hemlig dataavläsning och 14 b § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:948]).

2.13 Regler om överskottsinformation

När tvångsmedel används kan det komma fram uppgifter som inte rör det brott som har legat till grund för tvångsmedelsbeslutet. Uppgifterna kan i stället ha betydelse för att utreda ett annat brott eller för att förhindra nya brott. För användningen av sådan information gäller vissa begränsningar, till exempel i vilka situationer uppgifterna får användas för att inleda en förundersökning (27 kap. 23 a § rättegångsbalken, 6 och 7 §§ inhämtningslagen, 28 § lagen om hemlig dataavläsning och 12 § preventivlagen).

2.14 Förbud mot avlyssning i vissa fall

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får inte avse telefonsamtal eller andra meddelanden där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna om frågeförbud i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram. Om det under avlyssningen kommer fram att det är fråga om ett sådant samtal eller meddelande ska avlyssningen omedelbart avbrytas. Hemlig rumsavlyssning får inte avse samtal eller annat tal där någon sådan person talar. Om det under rumsavlyssningen kommer fram att det är fråga om ett sådant samtal eller tal, ska avlyssningen omedelbart avbrytas. Upptagningar och uppteckningar ska omedelbart förstöras i de delar som omfattas av förbudet (27 kap. 22 § rättegångsbalken). Detsamma gäller för hemlig dataavläsning om det är fråga om kommunikationsavlyssnings- eller rumsavlyssningsuppgifter (27 § lagen om hemlig dataavläsning). Hemlig rumsavlyssning får inte heller avse vissa i lagen särskilt angivna platser som används för verksamhet som omfattas av frågeförbudet i rättegångsbalken, till exempel verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, psykologer och präster inom trossamfund (27 kap. 20 e § tredje stycket rättegångsbalken). Slutligen får hemlig dataavläsning inte avse ett avläsningsbart informationssystem som stadigvarande används eller är särskilt avsett att användas av personer som genom sitt yrke har sådan tystnadsplikt som följer av 36 kap. 5 § rättegångsbalken (11 § lagen om hemlig dataavläsning).

I avsnitt 3.1–3.7 finns en redogörelse för Åklagarmyndighetens, Ekobrottsmyndighetens, Polismyndighetens och Tullverkets tvångsmedelsanvändning under 2021. En redogörelse för Säkerhetspolisens tvångsmedelsanvändning under 2021 finns i avsnitt 3.8.

Ärenden om hemliga tvångsmedel vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten registreras sedan mitten av januari 2017 i ett särskilt it-stöd kallat HTM-Cåbra. De statistiska uppgifterna om antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som ligger till grund för årets redovisning är för femte gången hämtade från detta system. Detta gäller dock inte uppgifter såvitt avser hemlig dataavläsning och det förenklade förfarandet vid vissa beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Skälet för det är att det ännu inte är tekniskt möjligt att registrera detta i ärendehanteringssystemet. De redovisade uppgifterna har därför, såvitt avser hemlig dataavläsning och det förenklade förfarandet, lämnats manuellt av de ansvariga operativa åklagarenheterna.

Myndigheterna framhåller i sin redovisning att en person kan ha varit föremål för flera olika former av hemliga tvångsmedel och att samma person i dessa fall räknas under flera tvångsmedel. En sammanräkning av antalet personer som redovisas för varje tvångsmedel ger således inte en uppgift om hur många olika individer som totalt varit föremål för hemliga tvångsmedel.

3.1 Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Antalet personer

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har omfattat 1 384 misstänkta personer under 2021 (1 704 personer 2020).

Antalet personer fördelat på brottstyp

Antalet personer som varit föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation 2021 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 48 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (44 procent 2020, 45 procent 2019)
- 33 procent våldsbrott (36 procent 2020, 36 procent 2019)
- 2 procent sexualbrott eller människohandel (2 procent 2020, 1 procent 2019)
- 1 procent tillgreppsbrott (1 procent 2020, 2 procent 2019)
- 4 procent ekonomiska brott (2 procent 2020, 2 procent 2019)
- 12 procent övriga brott (15 procent 2020, 13 procent 2019)

Antalet tillstånd

Det har meddelats 3 926 tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation under 2021 (5 072 tillstånd 2020). Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder har meddelats i 62 fall under 2021 (20 fall 2020).

Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i 28 fall under 2021 (14 fall 2020). Det saknas uppgift om antalet avslag med anledning av till exempel en begäran om rättslig hjälp eftersom det inte går att utläsa ur HTM-Cåbra om avslagen avser ett nationellt eller ett internationellt ärende. Eventuella avslag ingår i stället i redovisat antal avslag för respektive tvångsmedel.

Åklagare har under 2021 fattat 304 interimistiska beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (329 beslut 2020). Ett beslut har upphävts av domstol, medan övriga 303 har fastställts. Under 2020 fastställde domstol åklagares samtliga interimistiska beslut.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Antalet tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation 2021 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 51 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (46 procent 2020, 46 procent 2019)
- 31 procent våldsbrott (37 procent 2020, 36 procent 2019)
- 2 procent sexualbrott eller människohandel (2 procent 2020, 1 procent 2019)
- 1 procent tillgreppsbrott (0 procent 2020, 1 procent 2019)
- 5 procent ekonomiska brott (2 procent 2020, 3 procent 2019)
- 10 procent övriga brott (13 procent 2020, 12 procent 2019)

Narkotikabrott eller narkotikasmuggling är, i likhet med föregående år, den dominerande brottstypen där hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation används.

Förenklat förfarande vid tillämpningen av bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Det förenklade förfarandet vid tillämpningen av bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har använts mot 151 personer under 2021 (85 personer 2020). Eftersom lagändringen trädde i kraft den 1 augusti 2020 avser statistiken för 2020 endast fem månader. Domstol har fattat beslut om 215 tillstånd med stöd av bestämmelsen om det förenklade förfarandet under 2021 (115 tillstånd 2020) och liksom föregående år har domstol inte i något fall avslagit åklagares begäran. Åklagare har vidare fattat 13 interimistiska beslut (fem beslut 2020), vilka även de har fastställts av domstol. Även 2020 fastställde domstol åklagares samtliga interimistiska beslut. Vidare har domstol efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en

européisk utredningsorder fattat beslut om tillstånd med stöd av bestämmelsen om det förenklade förfarandet i ett fall under 2021. Under 2020 fattades inget motsvarande beslut.

Skr. 2022/23:30

Avlyssningstid

Den längsta verkställighetstiden för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation som avslutades under 2021 var 652 dagar (354 dagar 2020). Den genomsnittliga avlyssningstiden per tillstånd var 45 dagar under 2021 (39 dagar 2020), mediantiden 30 dagar (29 dagar 2020) och den kortaste avlyssningstiden en dag (en dag 2020).

Nytta av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

I de ärenden som omfattas av redovisningen av nytta har hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation använts vid 1 534 brott under 2021 (1 517 brott 2020). Nedan anges i vilken omfattning den hemliga avlyssningen inneburit någon nytta för utredningen. Summan överstiger 100 procent eftersom en och samma tvångsmedelsanvändning kan ha gett upphov till flera olika nyttor.

Under förundersökning

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	664	43 %	49 %	47 %
Uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	763	50 %	51 %	51 %
Uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte	441	29 %	33 %	34 %
Uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	129	8 %	8 %	9 %
Uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	665	43 %	48 %	45 %

Efter förundersökning

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	156	10 %	10 %	11 %
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	494	32 %	33 %	34 %
Uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan	461	30 %	30 %	33 %

Överskottsinformation

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot en annan person i samma förundersökning	293	19 %	20 %	18 %
Uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	70	5 %	5 %	6 %

Övrigt

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	489	32 %	39 %	46 %

Nytan av hemlig avlyssning ska även redovisas genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Myndigheterna har redovisat bland annat följande exempel för 2021.

- Genom telefonavlyssning i annat ärende uppstod misstanke om att en annan person som avlyssningen avsåg förmedlade tillfälliga sexuella kontakter mot ersättning. Den andra personen kom därför att misstänkas för grovt koppleri och förundersökning inleddes mot denne. Från domstol inhämtades beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Av de avlyssnade samtalen framkom att personen, som drev ett antal massagesalonger, samtalade med ett antal olika personer om saker som direkt, eller indirekt, antydde att personen ägnade sig åt koppleriverksamhet. Det framkom även att personen planerade att starta ytterligare en massagesalong. Samtalen rörde saker som priser på olika sexuella tjänster, inköp av kondomer och hur betalning skulle ske i de fall någon av salongernas massörer utfört en sexuell tjänst mot betalning. Avlyssningen innebar att misstankarna kunde stärkas så mycket att tillslag mot salongerna kunde ske. Då kunde för utredningen viktiga beslag göras och undersökningar genomföras. Avlyssningen, tillsammans med övrig utredning, bidrog även till att kunna uppskatta omfattningen av verksamheten. Ett flertal av de inspelade samtalen åberopades som bevisning vid tingsrätten som, bland annat utifrån samtalen, fann åtalet styrkt. Personen dömdes för grovt koppleri, förberedelse till grovt koppleri och bokföringsbrott till fängelse i tre år. Personen meddelades även näringsförbud i fem år samt ålades att såsom värde av utbyte av brott till staten utge 935 000 kronor.
- Genom material från den krypterade chatttjänsten Encrochat framkom att en person ansvarade för distribution av en större mängd kokain. Personen använde sig av ett visst alias på Encrochat men det var inledningsvis okänt för utredarna vem som låg bakom aliaset. De chattar som fanns gav inte något svar på detta. Inom ramen för en annan förundersökning hade hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation beslutats mot en person som kunde misstänkas för införsel

av narkotikan som personen bakom aliaset på Encrochat sedan distribuerade. I ett avlyssnat samtal diskuterades bland annat en träningstid. Den person den avlyssnade talade med gav även en vägbeskrivning till träningslokalen och hänvisade då till en nära anhörigs bostad. Vid jämförelse mellan dessa avlyssnade samtal och informationen från Encrochat kunde identiteten bakom brukaren av aliaset fås fram. Denne kom att åtalas för grovt narkotikabrott. Såväl tingsrätt som hovrätt fann att den åtalade personen var identiskt med brukaren av Encrochat. Personen dömdes därför för grovt narkotikabrott till fängelse i fem år och sex månader.

- Ett postpaket anlände till Sverige från annat land. Vid kontroll av paketet utförd av Tullverket kunde konstateras att paketet innehöll drygt ett kilo amfetamin. Amfetaminet byttes ut mot en ofarlig substans, varefter paketet skickades vidare till mottagarens utlämningsställe. Samtidigt ansökte åklagare om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation mot den angivna mottagaren. Av samtalen framkom att personen blev kontaktad av andra som undrade om personen hade amfetamin till försäljning, vilket denne bekräftade. Det framgick även att personen pratade med andra om att personen väntade på ett paket, som verkade ha blivit försenat. Det var tydligt att det var paketet med amfetamin som då avsågs. Bland annat utifrån dessa uppgifter fann domstolen åtalet styrkt och personen dömdes för grov narkotikasmuggling till fängelse i två år.

3.2 Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Antalet personer

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation har omfattat 3 310 personer under 2021 (3 490 personer 2020).

Antalet personer fördelat på brottstyp

Antalet personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation 2021 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 30 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (28 procent 2020, 25 procent 2019)
- 40 procent våldsbrott (42 procent 2020, 41 procent 2019)
- 2 procent sexualbrott eller människohandel (2 procent 2020, 2 procent 2019)
- 8 procent tillgreppsbrott (9 procent 2020, 8 procent 2019)
- 5 procent ekonomiska brott (4 procent 2020, 5 procent 2019)
- 15 procent övriga brott (15 procent 2020, 20 procent 2019)

Antalet tillstånd

Det har meddelats 12 989 tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation under 2021 (13 497 tillstånd 2020). Vidare har tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder meddelats i 126 fall under 2021 (132 tillstånd 2020).

Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i 100 fall under 2021 (101 fall 2020). Uppgift saknas om antalet avslag på ansökningar efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder då det inte går att utläsa ur HTM-Cåbra om avslagen avser ett nationellt eller ett internationellt ärende. Eventuella avslag ingår i stället i redovisat antal avslag för respektive tvångsmedel.

Åklagare har under 2021 fattat 114 interimistiska beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (139 beslut 2020). Domstol har fastställt samtliga interimistiska beslut (fyra beslut upphävdes 2020).

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Antalet tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation 2021 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 26 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (21 procent 2020, 16 procent 2019)
- 51 procent våldsbrott (55 procent 2020, 54 procent 2019)
- 1 procent sexualbrott eller människohandel (1 procent 2020, 1 procent 2019)
- 6 procent tillgreppsbrott (6 procent 2020, 5 procent 2019)
- 3 procent ekonomiska brott (3 procent 2020, 5 procent 2019)
- 12 procent övriga brott (13 procent 2020, 19 procent 2019)

Av uppställningen ovan framgår att våldsbrott och narkotikabrott eller narkotikasmuggling även under 2021 har varit de vanligast förekommande brottstyperna för vilka hemlig övervakning av elektronisk kommunikation använts.

Övervakningstid

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innefattar åtgärder som inte på ett rättvisande sätt kan sägas pågå en viss tid. Ett exempel på detta är så kallade basstationstömningar (27 kap. 19 § första stycket 2 rättegångsbalken) som innebär att uppgifter inhämtas om vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som befunnit sig inom ett visst geografiskt område vid en viss tidpunkt. Uppgifter om övervakningstid skulle inte ge en rättvisande bild av hur tvångsmedlet tillämpas. Av detta skäl redovisas inte sådana uppgifter.

Nyttan av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Skr. 2022/23:30

Nyttan av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska redovisas genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Myndigheterna har redovisat följande exempel för 2021.

- En person kunde misstänkas för att ha lurat ett flertal äldre personer, födda mellan 1924 och 1936, att överlämna pengar till sig. I flera fall kunde personen även misstänkas för att ha stulit pengar från målsägandena. Personen var därför misstänkt för grovt bedrägeri och grov stöld i flera fall. Personen hade i många av fallen börjat med att kontakta respektive målsägande per telefon, för att på så sätt ge en förvärdning om varför denne behövde besöka respektive målsägande. Tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation inhämtades avseende ett telefonnummer som kunde knytas till den som kunde misstänkas för gärningarna. Genom telefonlistorna och positioneringsuppgifterna framkom då uppgifter som visade att den som kunde misstänkas hade haft telefonkontakt med flera av målsägandena och att personen då också befunnit sig i nära anslutning till respektive målsägandes bostad. Dessa återopades som bevisning i målet och genom dessa uppgifter, jämte annan bevisning, fann domstolen åtalet styrkt. Personen dömdes för grovt bedrägeri och grov stöld i flera fall jämte viss annan brottslighet. Påföljden bestämdes till fängelse i tre år.
- En person anmälde sin före detta partner för bland annat våldtäkt. Enligt sin berättelse hade målsäganden blivit överrumplad av sin förra partner i samband med att målsäganden skulle öppna dörren till sin bostad. Den som kunde misstänkas för gärningen förnekade och hade enligt sin berättelse alibi samt hade befunnit sig i sin egen bostad vid tiden för gärningen. De uppgivna alibivittnena kunde varken bekräfta eller dementera uppgiften om att den som kunde misstänkas befann sig i sin bostad vid tiden för gärningen. Åklagaren begärde tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation av mobiltelefonen tillhörande den som kunde misstänkas. Genom den hemliga övervakningen av elektronisk kommunikation framkom uppgifter som visade att den som kunde misstänkas hade befunnit sig i anslutning till målsägandens bostad vid tiden för gärningen och vid sin egen bostad en tid därefter. Genom bland annat dessa uppgifter fann tingsrätten åtalet styrkt och personen som kunde misstänkas dömdes till två år och tre månaders fängelse. Tingsrätten beslutade även att den dömde skulle utvisas från landet med förbud att återvända hit inom tio år.
- I samband med ett personrån i bostad, där målsäganden hotades med kniv, tillgreps ett antal värdesaker, däribland målsägandens mobiltelefon. Målsäganden avkrävdes även koden till mobiltelefonen. Målsäganden berättade i förhör vem förövaren var, då målsäganden och förövaren var bekanta sedan tidigare. Åklagaren ansökte om tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation avseende målsägandens mobiltelefon, som nu alltså kunde misstänkas disponeras av gärningsmannen. Genom uppgifterna som framkom från materialet från den hemliga övervakningen av elektronisk kommunikation kunde konstateras att telefonen varit i kontakt med en

myndighet. Förhör hölls med en anställd på myndigheten. Den anställda hade enligt sin berättelse varit i telefonkontakt med den person som målsäganden tidigare pekat ut. Telefonens positionering stämde också väl överens med platser dit man kände till att den som kunde misstänkas hade anknytning till. Genom bland annat dessa uppgifter fann såväl tingsrätten som hovrätten åtalet för rån styrkt och personen dömdes till fängelse i ett år och sex månader.

3.3 Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig kameraövervakning

Antalet personer

Hemlig kameraövervakning har omfattat 235 personer under 2021 (212 personer 2020).

Antalet personer fördelat på brottstyp

Antalet personer som varit föremål för hemlig kameraövervakning 2021 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 57 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (61 procent 2020, 58 procent 2019)
- 19 procent våldsbrott (25 procent 2020, 14 procent 2019)
- 3 procent sexualbrott eller människohandel (0 procent 2020, 1 procent 2019)
- 3 procent tillgreppsbrott (0 procent 2020, 2 procent 2019)
- 6 procent ekonomiska brott (2 procent 2020, 6 procent 2019)
- 13 procent övriga brott (13 procent 2020, 20 procent 2019)

Antalet tillstånd

Det har meddelats 242 tillstånd till hemlig kameraövervakning under 2021 (211 tillstånd 2020). I sex fall har domstol avslagit åklagares begäran om hemlig kameraövervakning under 2021 (två fall 2020). Varken under 2020 eller 2021 förekom hemlig kameraövervakning i ärenden efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder.

Åklagare har under 2021 fattat 50 interimistiska beslut om hemlig kameraövervakning (37 beslut 2020). I likhet med föregående år har domstol fastställt samtliga beslut.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Antalet tillstånd till hemlig kameraövervakning 2021 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 55 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (61 procent 2020, 58 procent 2019)
- 24 procent våldsbrott (24 procent 2020, 16 procent 2019)
- 2 procent sexualbrott eller människohandel (0 procent 2020, 1 procent 2019)
- 2 procent tillgreppsbrott (0 procent 2020, 2 procent 2019)
- 4 procent ekonomiska brott (1 procent 2020, 5 procent 2019)
- 13 procent övriga brott (14 procent 2020, 19 procent 2019)

Av uppställningen ovan framgår att narkotikabrott eller narkotikasmuggling och våldsbrott under 2021 fortsatt är de dominerande brottstyperna där hemlig kameraövervakning används.

Övervakningstid

Den längsta verkställighetstiden för hemlig kameraövervakning under 2021 var 210 dagar (292 dagar 2020). Den genomsnittliga övervakningstiden var 35 dagar under 2021 (48 dagar 2020), mediantiden 26 dagar (34 dagar 2020) och den kortaste övervakningstiden en dag (en dag 2020).

Nyttan av hemlig kameraövervakning

I de ärenden som omfattas av redovisningen av nyttan har hemlig kameraövervakning använts vid 224 brott under 2021 (151 brott 2020). Nedan anges i vilken omfattning den hemliga övervakningen inneburit något resultat för utredningen. Summan överstiger 100 procent eftersom en och samma tvångsmedelsanvändning kan ha gett upphov till flera nyttor.

Under förundersökning

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	104	46 %	50 %	52 %
Uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	156	70 %	81 %	70 %
Uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte	86	38 %	48 %	46 %
Uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	22	10 %	19 %	10 %
Uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	93	42 %	56 %	55 %

Efter förundersökning

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte har kunnat avföras från utredningen	15	7 %	3 %	15 %
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas	89	40 %	36 %	45 %
Uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan	76	34 %	34 %	43 %

Överskottsinformation

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	42	19 %	27 %	15 %
Uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	12	5 %	3 %	5 %

Övrigt

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	61	27 %	45 %	45 %

Nyttan av hemlig kameraövervakning ska även redovisas genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Myndigheterna har redovisat följande exempel för 2021.

- Polis hade fått tips om att ett vapen förvarades gömt på en viss plats. Vid kontroll visade sig tipset stämna och vapnet kunde tas i beslag. Samtidigt placerades en vapenreplika på platsen och åklagaren ansökte om tillstånd till hemlig kameraövervakning för att kunna utreda vem som skäligen kunde misstänkas för brottet. Senare filmades två personer som anlände till platsen. En av dem tog på sig ett par plasthandskar och gick fram till platsen där vapnet hade hittats. Personen tar sedan den placerade vapenreplikan och stoppar denna i en medhavd väska. Genom filmen ansåg tingsrätten det styrkt att båda personerna hade kommit till platsen i syfte att hämta ett skarpt vapen. De dömdes därför båda för försök till grovt vapenbrott. Båda personerna var under 21 år. Påföljden för den äldre bestämdes till fängelse i ett år och fyra månader. Den yngre dömdes till ungdomsvård i kombination med ungdomstjänst.
- Ekobrottsmyndigheten fick in en anmälan om att det tillverkades vattenpipstobak i en lokal varpå misstanke om bland annat grovt skattebrott uppstod. Åklagaren ansökte om hemlig kameraövervakning i anslutning till lokalen. Genom denna kunde konstateras att två

identifierade personer, samt ett antal okända personer, sågs vid lokalen under tiden kameraövervakningen pågick fram till att husrannsakan genomfördes i lokalen. Vid husrannsakan anträffades en större mängd vattenpipstobak. Genom bland annat filmerna från den hemliga kameraövervakningen fann tingsrätt och hovrätt det utrett att de två personer som identifierats på filmerna, tillsammans med ytterligare två personer, varit delaktiga i den olovliga hanteringen av vattenpipstobak. Den ena personen som syns på filmerna dömdes för grovt skattebrott och grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor till fängelse i två år och nio månader, den andra personen dömdes för grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor till fängelse i ett år. De två övriga dömdes för bland annat grovt skattebrott respektive medhjälp till grovt skattebrott och grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor till fängelse två år och sex månader respektive ett år och tre månader.

- Sedan underrättelseinformation inkommit om att en viss person hanterade stora mängder narkotika beslutades att hemliga tvångsmedel skulle användas mot den som kunde misstänkas. Bland annat monterades en kamera intill ett källarförråd som den som kunde misstänkas inte hade någon formell koppling till men som den misstänktes partner enligt spaningsuppgifter återkommande besökte. Genom den hemliga kameraövervakningen kunde omfattningen av besöken och omständigheterna kring dem kartläggas. Därvid kunde konstateras att den som kunde misstänkas endast besökte förrådet vid ett fåtal tillfällen medan partnern gjorde dagliga besök, ibland flera gånger dagligen. Besöken var oftast mycket korta. Den som kom dit var många gånger tomhänt men hade en påse med sig när den lämnade, alternativt var till synes tomhänt både vid ankomst och då den lämnade. Av kameraövervakningen kunde också konstateras att den som kunde misstänkas och partnern var väldigt noga med att stänga dörren efter att de gått in i förrådet. Vid ett tillfälle kunde partnern ses komma till förrådet med en viss påse. Därefter lämnade partnern förrådet tomhänt. Några dagar senare framkom på kameraövervakningen att partnern lämnade en ryggsäck i förrådet. Ryggsäcken hade enligt spaningsuppgifter transporterats till adressen av den som kunde misstänkas. Vid efterföljande husrannsakan i förrådet konstaterades att ryggsäcken innehöll en mycket stor mängd narkotika. Vidare anträffades en likadan påse som den som partnern hade lämnat dagarna innan, också den innehållande större mängd narkotika. Även på annan plats i förrådet anträffades narkotika och på källargolvet säkrades spår av narkotika. Genom den hemliga kameraövervakningen kunde bevisas att båda personerna hade varit delaktiga i hanteringen av narkotika och att båda två var medvetna om att narkotika förvarades i förrådet. Personerna dömdes för synnerligen grovt narkotikabrott till fängelse i åtta respektive sex år.

3.4 Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig rumsavlyssning

Antalet personer

Hemlig rumsavlyssning har omfattat 79 personer under 2021 (80 personer 2020).

Antalet personer fördelat på brottstyp

Antalet personer som varit föremål för hemlig rumsavlyssning 2021 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 46 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (51 procent 2020, 49 procent 2019)
- 48 procent våldsbrott (46 procent 2020, 49 procent 2019)
- 0 procent sexualbrott eller människohandel (0 procent 2020, 0 procent 2019)
- 0 procent tillgreppsbrott (0 procent 2020, 0 procent 2019)
- 0 procent ekonomiska brott (0 procent 2020, 0 procent 2019)
- 6 procent övriga brott (2 procent 2020, 2 procent 2019)

Antalet tillstånd

Det har meddelats 166 tillstånd till hemlig rumsavlyssning under 2021 (135 tillstånd 2020). Tillstånd till hemlig rumsavlyssning efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder har meddelats i 49 fall (ett tillstånd 2020).

Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig rumsavlyssning i 13 fall under 2021. Under 2020 avslög domstol inte i något fall åklagares begäran.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Antalet tillstånd till hemlig rumsavlyssning 2021 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 49 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (45 procent 2020, 60 procent 2019)
- 46 procent våldsbrott (52 procent 2020, 39 procent 2019)
- 0 procent sexualbrott eller människohandel (0 procent 2020, 0 procent 2019)
- 0 procent tillgreppsbrott (0 procent 2020, 0 procent 2019)
- 0 procent ekonomiska brott (0 procent 2020, 0 procent 2019)
- 5 procent övriga brott (3 procent 2020, 1 procent 2019)

Av uppställningen ovan framgår att narkotikabrott eller narkotikasmuggling och våldsbrott även under 2021 varit de vanligast förekommande brottstyperna där hemlig rumsavlyssning använts.

Skr. 2022/23:30

Avlyssningstid

Den längsta verkställighetstiden för hemlig rumsavlyssning under 2021 var 256 dagar (292 dagar 2020). Den genomsnittliga avlyssningstiden var 45 dagar under 2021 (54 dagar 2020), mediantiden 27 dagar (31 dagar 2020) och den kortaste avlyssningstiden två dagar (två dagar 2020).

Nyttan av hemlig rumsavlyssning

I de ärenden som omfattas av redovisningen av nyttan har hemlig rumsavlyssning använts vid 47 brott under 2021 (71 brott 2020). Nedan anges i vilken omfattning den hemliga rumsavlyssningen inneburit något resultat för utredningen. Summan överstiger 100 procent eftersom en och samma tvångsmedelsanvändning kan ha gett upphov till flera olika nyttor.

Under förundersökning

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	21	45 %	28 %	35 %
Uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat bedrivas	25	53 %	61 %	57 %
Uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel har använts mot den misstänkte	15	32 %	28 %	19 %
Uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	5	11 %	4 %	2 %
Uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	18	38 %	34 %	22 %

Efter förundersökning

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	1	2 %	4 %	19 %
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	13	28 %	15 %	11 %
Uppgifterna har återopats som bevisning i stämningsansökan	14	30 %	15 %	33 %

Överskottsinformation

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	10	21 %	18 %	6 %
Uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	6	13 %	7 %	4 %

Övrigt

Nytta	2021		2020	2019
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	18	38 %	34 %	37 %

Nytan av hemlig rumsavlyssning ska även redovisas genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Myndigheterna har redovisat följande exempel för 2021.

- I utredning rörande omfattande införsel av narkotika till Sverige ansökte åklagare om hemliga tvångsmedel, däribland hemlig rumsavlyssning. Inom ramen för utredningen gjordes en dag ett stort beslag av narkotikaklassade tabletter. En person åtalades som ansvarig för införseln av narkotikan till landet. Personen vidgick att ha varit involverad i införseln men förnekade att ha känt till att det var fråga om narkotika och förnekade även att ha gjort det för egen ekonomisk vinning. Mot detta stod uppgifter som framkommit genom hemlig rumsavlyssning där personen tydligt refererade till aktuell införsel och det skulle ge personen en större summa pengar. Personen pratade även om att nu bygga upp ett större kapital, som i så fall först måste "tvättas". Genom bland annat uppgifterna från hemlig rumsavlyssning fann domstolen invändningen om bristande uppsåt och förnekandet av ekonomisk vinning motbevisad. Personen dömdes för, bland annat, synnerligen grov narkotikasmuggling och synnerligen grovt narkotikabrott. Påföljden bestämdes till fängelse i tio år.

3.5 Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig dataavläsning

Lagen om hemlig dataavläsning trädde i kraft den 1 april 2020. Statistiken för 2020 i detta avsnitt avser därför endast nio månader.

Antalet ärenden

Under 2021 förekom hemlig dataavläsning i 145 ärenden (60 ärenden 2020).

Antalet personer

Skr. 2022/23:30

Hemlig dataavläsning har omfattat 311 personer under 2021 (170 personer 2020). Av myndigheternas statistik går inte att utläsa om någon av dessa personer har varit föremål för hemlig dataavläsning med anledning av flera olika brottstyper.

Antalet personer fördelat på brottstyp

Antalet personer som varit föremål för hemlig dataavläsning 2021 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 48 procent narkotikabrott (51 procent 2020)
- 28 procent våldsbrott (31 procent 2020)
- 3 procent sexualbrott (5 procent 2020)
- 0 procent tillgreppsbrott (0 procent 2020)
- 5 procent ekonomiska brott (5 procent 2020)
- 16 procent övriga brott (8 procent 2020)

Antalet personer fördelat på brottstyp och uppgiftstyp

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning kan avse en eller flera olika uppgiftstyper. De olika uppgiftstyperna är avlyssningsuppgifter, övervakningsuppgifter, platsuppgifter, kameraövervakningsuppgifter, rumsavlyssningsuppgifter, uppgifter som finns lagrade och uppgifter som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används. Vidare måste tillstånd meddelas för varje enhet som ska avläsas, även om enheterna innehåller av samma person.

Nedan följer en redovisning av antalet personer som varit föremål för hemlig dataavläsning fördelat på brottstyp och uppgiftstyp. Eftersom ett tillstånd för en enhet kan avse flera olika uppgiftstyper, kan antalet redovisade personer i tabellen nedan överstiga det totala antalet personer som har omfattats av hemlig dataavläsning under året. Som jämförelse anges 2020 års siffror, som alltså avser nio månader, inom parentes.

	Narkotikabrott	Våldsbrott	Sexualbrott	Tillgreppsbrott	Ekonomiska brott	Övriga brott
Avlyssningsuppgifter	145 (69)	85 (37)	10 (7)	0 (0)	15 (3)	49 (10)
Övervakningsuppgifter	142 (72)	83 (37)	6 (7)	0 (0)	10 (7)	49 (10)
Platsuppgifter	142 (68)	77 (37)	4 (4)	0 (0)	10 (3)	50 (10)
Kameraövervakningsuppgifter	0 (0)	0 (1)	2 (0)	0 (0)	0 (1)	2 (0)
Rumsavlyssningsuppgifter	12 (2)	6 (10)	1 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (1)

Uppgifter som finns lagrade	148 (67)	86 (36)	4 (9)	0 (0)	10 (3)	48 (10)
Övriga användningsuppgifter	143 (66)	81 (34)	3 (8)	0 (0)	10 (3)	49 (10)

Antalet tillstånd

Det har meddelats 589 tillstånd till hemlig dataavläsning under 2021 (306 tillstånd 2020). Tillstånd till hemlig dataavläsning efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder har meddelats i 14 fall under 2021 (20 tillstånd 2020). Dessa 14 tillstånd har avsett en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder och har avsett avlyssningsuppgifter, övervakningsuppgifter, platsuppgifter, uppgifter som finns lagrade och uppgifter som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används, men inte kameraövervakningsuppgifter och rumsavlyssningsuppgifter. De 20 tillstånd som meddelades under 2020 avsåg avlyssningsuppgifter, övervakningsuppgifter, platsuppgifter, rumsavlyssningsuppgifter, uppgifter som finns lagrade och uppgifter som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används, men inte kameraövervakningsuppgifter.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Antalet tillstånd till hemlig dataavläsning 2021 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 58 procent narkotikabrott (42 procent 2020)
- 21 procent våldsbrott (45 procent 2020)
- 2 procent sexualbrott (5 procent 2020)
- 0 procent tillgreppsbrott (0 procent 2020)
- 6 procent ekonomiska brott (4 procent 2020)
- 13 procent övriga brott (16 procent 2020)

Av uppställningen ovan framgår att narkotikabrott och våldsbrott även under 2021 varit de vanligast förekommande brottstyperna där hemlig dataavläsning använts.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp och uppgiftstyp

Nedan följer en redovisning av antalet meddelade tillstånd till hemlig dataavläsning fördelat på brottstyp och uppgiftstyp. Eftersom ett tillstånd kan avse flera olika uppgiftstyper, kan antalet redovisade tillstånd per brottstyp och uppgiftstyp i tabellen överstiga det totala antalet meddelade tillstånd till hemlig dataavläsning under året. Som jämförelse anges 2020 års siffror, som alltså avser nio månader, inom parentes.

	Narkotika- brott	Våldsbrott	Sexualbrott	Tillgreppsbrott	Ekonomiska brott	Övriga brott
Avlyssningsupp- gifter	333 (117)	117 (97)	12 (9)	0 (0)	35 (9)	73 (14)
Övervakningsupp- gifter	329 (118)	113 (97)	6 (9)	0 (0)	20 (11)	73 (14)
Platsupp- gifter	327 (116)	108 (97)	4 (4)	0 (0)	20 (5)	73 (14)
Kameraöver- vakningsupp- gifter	0 (0)	0 (8)	2 (0)	0 (0)	0 (3)	2 (0)
Rumsavlyss- ningsupp- gifter	25 (4)	8 (30)	1 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (1)
Uppgifter som finns lagrade	336 (114)	117 (93)	4 (14)	0 (0)	20 (9)	72 (14)
Övriga använd- ningsupp- gifter	329 (107)	113 (91)	3 (13)	0 (0)	20 (9)	73 (14)

Avslag och interimistiska beslut

Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig dataavläsning i tre ärenden avseende sex misstänkta personer under 2021 (ett ärende 2020). I likhet med föregående år avsåg begäran avlyssningsupp-
gifter, övervakningsupp-
gifter, platsupp-
gifter, uppgifter som finns lagrade och övriga användningsupp-
gifter. Vidare har åklagare i tio ärenden fattat tolv interimistiska beslut som avsåg dessa uppgiftstyper (två interimistiska beslut i ett ärende 2020). I likhet med föregående år har domstol fastställt samtliga beslut.

Avläsningstid

Den längsta verkställighetstiden för hemlig dataavläsning var 115 dagar under 2021 (211 dagar 2020). Den genomsnittliga avläsningstiden var 27 dagar under 2021 (60 dagar 2020), mediantiden 26 dagar (35 dagar 2020) och den kortaste verkställighetstiden en dag (tio dagar 2020).

Nyttan av hemlig dataavläsning

I de ärenden som omfattas av redovisningen av nyttan har hemlig dataavläsning använts i 89 ärenden under 2021 (sju ärenden 2020). Ett beslut om hemlig dataavläsning kan innefatta en eller flera olika uppgiftstyper. Nedan följer en redovisning av antalet beslut fördelat på uppgiftstyp.

Typ av uppgift	Antal beslut
Avlyssningsupp- gifter	146
Övervakningsupp- gifter	140

Platsuppgifter	132
Kameraövervakningsuppgifter	4
Rumsavlyssningsuppgifter	23
Uppgifter som finns lagrade	150
Övriga användningsuppgifter	137

Nedan anges i vilken omfattning den hemliga dataavläsningen har inneburit någon nytta för utredningen under 2021 fördelat på uppgiftstyp. Summan överstiger 100 procent eftersom en och samma tvångsmedelsanvändning kan ha gett upphov till flera olika nyttor. Eftersom nyttoredovisningen alltså endast omfattade sju ärenden 2020 redovisas inte någon jämförelse i tabellform för detta år. I den mån det går att jämföra nyttan med föregående år framgår detta i det följande.

Under förundersökning

Uppgifterna har utgjort underlag i en förhörssituation

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	22	15 %
Övervakningsuppgifter	21	15 %
Platsuppgifter	15	11 %
Kameraövervakningsuppgifter	0	0 %
Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %
Uppgifter som finns lagrade	21	14%
Övriga användningsuppgifter	14	10%

Uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	44	30 %
Övervakningsuppgifter	42	30 %
Platsuppgifter	39	30 %
Kameraövervakningsuppgifter	1	25 %
Rumsavlyssningsuppgifter	10	43 %
Uppgifter som finns lagrade	36	24 %
Övriga användningsuppgifter	33	24 %

Under 2020 har uppgifter från hemlig dataavläsning medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras i två ärenden.

Uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	17	12 %
Övervakningsuppgifter	16	11 %
Platsuppgifter	14	11 %
Kameraövervakningsuppgifter	0	0 %
Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %
Uppgifter som finns lagrade	15	10 %

Övriga användningsuppgifter 13 9 %

Skr. 2022/23:30

Uppgifterna har bidragit till utredning om brottsutbyte

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	4	3 %
Övervakningsuppgifter	4	3 %
Platsuppgifter	3	2 %
Kameraövervakningsuppgifter	0	0 %
Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %
Uppgifter som finns lagrade	5	3 %
Övriga användningsuppgifter	3	2 %

Uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	23	16 %
Övervakningsuppgifter	21	15 %
Platsuppgifter	19	14 %
Kameraövervakningsuppgifter	2	50 %
Rumsavlyssningsuppgifter	3	13 %
Uppgifter som finns lagrade	22	15 %
Övriga användningsuppgifter	17	12 %

Efter förundersökningen

Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	6	4 %
Övervakningsuppgifter	6	4 %
Platsuppgifter	6	5 %
Kameraövervakningsuppgifter	2	50 %
Rumsavlyssningsuppgifter	4	17 %
Uppgifter som finns lagrade	5	3 %
Övriga användningsuppgifter	4	3 %

Under 2020 har uppgifter från hemlig dataavläsning i ett ärende med tre misstänkta bidragit till att de misstänkta har kunnat avföras från utredningen.

Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	15	10 %
Övervakningsuppgifter	13	9 %
Platsuppgifter	10	8 %
Kameraövervakningsuppgifter	1	25 %
Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %

Uppgifter som finns lagrade	14	9 %
Övriga användningsuppgifter	9	7 %

Uppgifterna har åberopats som bevisning i ställningsansökan

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	9	6 %
Övervakningsuppgifter	10	7 %
Platsuppgifter	9	7 %
Kameraövervakningsuppgifter	1	25 %
Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %
Uppgifter som finns lagrade	12	8 %
Övriga användningsuppgifter	8	6 %

Överskottsinformation

Uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	15	10 %
Övervakningsuppgifter	14	10 %
Platsuppgifter	13	10 %
Kameraövervakningsuppgifter	0	0 %
Rumsavlyssningsuppgifter	1	4 %
Uppgifter som finns lagrade	14	9 %
Övriga användningsuppgifter	12	9 %

Uppgifterna har överförts som överskottsinformation enligt särskilt beslut för utredning av brott i en annan förundersökning

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	11	8 %
Övervakningsuppgifter	10	7 %
Platsuppgifter	10	8 %
Kameraövervakningsuppgifter	1	25 %
Rumsavlyssningsuppgifter	3	13 %
Uppgifter som finns lagrade	11	7 %
Övriga användningsuppgifter	9	7 %

Övrigt

Uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt

Typ av uppgift	Antal	Andel
Avlyssningsuppgifter	27	18 %
Övervakningsuppgifter	28	20 %
Platsuppgifter	25	19 %

Kameraövervakningsuppgifter	1	25 %
Rumsavlyssningsuppgifter	4	17 %
Uppgifter som finns lagrade	26	17 %
Övriga användningsuppgifter	24	18 %

Under 2020 har uppgifter från hemlig dataavläsning i ett ärende på annat sätt bidragit till att utredningen har kunnat föras framåt.

Nytan av hemlig dataavläsning ska även redovisas genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Myndigheterna har redovisat följande exempel för 2021.

- Polisen fattade misstankar om att en viss person sålde narkotika. I samband med en husrannsakan i personens bostad togs bland annat en dator och en mobiltelefon i beslag. Vid undersökning av dessa anträffades listor som förmodades vara försäljningslistor samt skärmdumpar från Flugsvamp 3.0, som då fungerade som en marknadsplats för försäljning av narkotika på internet. Genom vidare spaning fattades misstankar om att personen låg bakom ett visst säljaralias på Flugsvamp 3.0. Den fysiska spaning som bedrevs mot personen gjorde att misstankarna stärktes. Efter ett par veckor försvann annonserna från det identifierade aliaset, varpå spaningen också avbröts. Spaningen återupptogs senare efter att annonser från aliaset åter dykt upp på Flugsvamp 3.0. Polis noterade att den som kunde misstänkas återkommande skickade rekommenderade postförsändelser. En av dessa kontrollerades, och visade sig innehålla en relativt stor mängd heroin. Den som kunde misstänkas blev därefter frihetsberövad. Efter att den som kunde misstänkas hade frihetsberövats beviljades hemlig dataavläsning beträffande kontot på Flugsvamp 3.0 samt en krypterad e-postadress. Därigenom kunde bevisning säkras som visade dels att den som kunde misstänkas också var den som brukade kontot och e-postadressen, dels i vilken omfattning försäljningen hade skett. Genom bland annat denna bevisning kom personen att dömas för grovt narkotikabrott. Påföljden bestämdes till fängelse i fem år.
- Inom ramen för annan förundersökning hade åklagare ansökt, och beviljats, tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning mot en misstänkt person. Genom den hemliga dataavläsningen framkom att den misstänkte hade en hotbild riktad mot sig och av den anledningen ville införskaffa sprängmedel. I samband med att en livsmedelsbutik några veckor därefter sprängdes kom den avlyssnade personen, tillsammans med ytterligare två personer, att frihetsberövas. Samtidigt uppmärksammades att den avlyssnade personen varit i kontakt med en fjärde person och gett denne instruktioner om att hämta sprängmedel i en annan stad. Detta ledde till att även denna fjärde person kunde frihetsberövas men också att en av de som inledningsvis hade frihetsberövats då kunde avskrivas från samtliga misstankar. Genom den hemliga dataavläsningen kunde det ledas i bevis att den avlyssnade personen avsåg att skaffa sprängmedel. Bevisningen som låg till grund för åtalet kom i stor omfattning att röra sig om de avlyssnade samtalen, vad som framkommit vid samtalstrafik och positionering samt den hemliga dataavläsningen. Två av

personerna dömdes för allmänfarlig ödeläggelse, misshandel och grovt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor. Den tredje personen dömdes för grovt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor. Påföljderna bestämdes till fängelse i fyra år och nio månader, fängelse i två år och två månader respektive skyddstillsyn. Personen som dömdes till skyddstillsyn var vid tiden för gärningen 16 år gammal.

- Hemliga tvångsmedel, däribland hemlig dataavläsning, beviljades med anledning av misstanke om att det tillverkades narkotika på en viss plats. Genom den hemliga dataavläsningen kunde en misstänkt persons konversationer via applikationer som WhatsApp och Signal avläsas. Av dessa framgick att personen bjöd ut dopningspreparat till försäljning samt diskuterade olika dopningspreparat med andra personer. Dessa konversationer åberopades som bevisning mot den avlästa personen där domstolen fann att uppgifterna från konversationerna tydligt visade att den avlästa personen handlat med dopningspreparat. Personen dömdes för grovt dopningsbrott och ytterligare ett brott. Påföljden bestämdes till fängelse i ett år.

3.6 Tillämpningen av bestämmelserna om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Inom Åklagarmyndigheten är det Riksenheten för säkerhetsmål som handlägger ärenden enligt preventivlagen. Utöver de ärenden som samtidigt har hanterats av Säkerhetspolisen och som ingår i redovisningen i avsnitt 3.7 har Riksenheten för säkerhetsmål under 2021 inte hanterat något ärende från Polismyndigheten enligt preventivlagen (ett ärende 2020).

3.7 Tillämpningen av bestämmelserna om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet

Antalet beslut

I detta avsnitt redovisas Polismyndighetens och Tullverkets tillämpning av lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. För Säkerhetspolisens tillämpning av inhämtningslagen, se avsnitt 3.8. Sedan den 1 oktober 2019 är det åklagare som fattar beslut om inhämtning enligt lagen efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket.

Av myndigheternas redovisning framgår att åklagare på ansökan av Polismyndigheten och Tullverket fattade 599 beslut, varav 12 avslagsbeslut, om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet under 2021 (551 beslut 2020).

Antalet beslut har under 2021 fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 57 procent grovt narkotikabrott, synnerligen grovt narkotikabrott, grovt narkotikasmuggling eller synnerligen grovt narkotikasmuggling (64 procent 2020, 76 procent 2019)
- 28 procent grovt vapenbrott, synnerligen grovt vapenbrott eller grovt vapensmuggling (24 procent 2020, 16 procent 2019)
- 0 procent grovt rån (0 procent 2020, 0 procent 2019)
- 10 procent mord (8 procent 2020, 2 procent 2019)
- 4 procent andra grova brott, till exempel allmänfarlig ödeläggelse och människohandel (4 procent 2020, 5 procent 2019)

Hemlig dataavläsning

Sedan lagen om hemlig dataavläsning trädde i kraft den 1 april 2020 kan rätten, på ansökan av åklagare, i vissa fall fatta beslut om tillstånd till inhämtning av kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter utanför en förundersökning. För att ett tillstånd ska beviljas krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott enligt 2 § inhämtningslagen. Av myndigheternas redovisning framgår att två ansökningar inkom 2021 och att båda bifölls av rätten.

Nyttan av inhämtningen

Nyttan av inhämtningen i underrättelseverksamhet ska redovisas genom anonymiserade exempel. De exempel som myndigheterna har angett för 2021 är bland annat följande.

- Inkommen underrättelseinformation avseende misstänkt smuggling av stora mängder heroin, amfetamin och kokain från Nederländerna gjorde gällande att en av huvudmännen bodde utanför en större stad och använde ett visst telefonnummer, dock saknades fullständig identitet och adress. Tullverkets underrättelseverksamhet begärde därför, efter beslut av åklagare, in uppgifter om elektronisk kommunikation med stöd av inhämtningslagen. Genom en analys av de inhämtade uppgifterna kunde underrättelseinformationen bekräftas och den utpekade personen identifieras. De inhämtade uppgifterna var av stor betydelse för att ärendets underrättelsearbete ledde till att förundersökning kunde inledas. Inom ramen för förundersökningen gjordes sedan ett beslag av ca nio kilo kokain och sex kilo cannabis.
- I ett underrättelseärende ledde inhämtning av kommunikationsuppgifter till att Tullverket kunde avfärda misstanke om brott. Ärendet gällde grovt smuggling av narkotika från Brasilien till Europa och Sverige. Syftet med inhämtningen var att bekräfta eller dementera en kontakt mellan en person som enligt uppgift ingick i en utpekad gruppering med säte i en stor stad och ett brasilianskt telefonnummer som tillhörde en person som bekräftats ingå i grupperingen. Då denna kontakt inte kunde styrkas, avskrevs misstanken av Tullverket.

- I ett underrättelseärende gällande grov vapensmuggling begärde Tullverket, efter beslut av åklagare, in både historiska trafikuppgifter och lokaliseringuppgifter i realtid. De inhämtade uppgifterna var avgörande för att Tullverket genom bland annat spaning kunde identifiera personer och viktiga platser samt göra olika observationer som bekräftade hypoteser i ärendet. Med hjälp av inhämtade uppgifter kunde förundersökning inledas avseende grov vapensmuggling.
- I ett underrättelseärende gällande en hastigt uppkommen konflikt mellan individer i nätverksmiljön lyckades Polismyndigheten genom användandet av inhämtningslagen gripa en av individerna med vapen. Gripandet skedde ett par timmar efter det att beslut om inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen i realtid fattades. Hypotesen var att den för brottslig verksamhet misstänkte var på väg att genomföra en skjutning vilket förhindrades genom gripandet. Påföljden bestämdes till fängelse i drygt två år för bland annat grovt vapenbrott.
- Underrättelseinformation om grovt narkotikabrott som kommit in till Polismyndigheten kunde bekräftas genom att använda inhämtningslagen och historiska uppgifter. Informationen gjorde gällande att en tidigare okänd och helt ostraffad person som jobbade på en bank ägnade sig åt försäljning av större mängder narkotika. Baserat på informationen inleddes förundersökning och personen greps misstänkt för grovt narkotikabrott efter en tids spaning.
- Polismyndigheten kunde i ett underrättelseärende avseende grovt narkotikabrott med hjälp av användandet av inhämtningslagen och såväl historiska uppgifter som realtidsuppgifter lokalisera flera ”säkra” lägenheter. Via realtidsinformationen kunde man identifiera intressanta positioner vilket ledde till att man kunde gripa en person för innehav av 250 kilo cannabis.

3.8 Säkerhetspolisens tvångsmedelsanvändning

I Säkerhetspolisens verksamhet har det med stöd av bestämmelserna i rättegångsbalken och preventivlagen fattats totalt 494 beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning under 2021 (489 beslut 2020). Siffran inkluderar såväl initiala beslut som beslut om förlängning av tillståndstiden.

Vidare har det i Säkerhetspolisens verksamhet fattats 234 beslut om hemlig dataavläsning under 2021 (130 beslut under nio månaders användning 2020). Siffran inkluderar såväl initiala beslut som beslut om förlängning av tillståndstiden.

Åklagare har i Säkerhetspolisens ärenden under 2021 fattat 148 beslut med stöd av lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (119 beslut 2020).

4.1 Tillämpningen av hemliga tvångsmedel vid förundersökning i brottmål eller med anledning av begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål

Myndigheterna anför att hemliga tvångsmedel är oundgängliga verktyg i den brottsutredande verksamheten, inte minst mot bakgrund av antalet grova brott och utbredningen av tystnads-kulturen, det vill säga oviljan hos vissa medborgare att samarbeta med de rättsvårdande myndigheterna. Antalet avslagsbeslut från domstol är få. Likaså har domstol ändrat få av de interimistiska beslut som fattats av åklagare. Det talar för att hemliga tvångsmedel används med urskiljning och omsorg.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har ökat för varje år sedan 2015 fram till 2020. Under 2015–2020 ökade antalet personer med 546 till 1 704 personer, vilket är en total ökning med 47 procent. Denna trend bröts 2021 då 1 384 personer var föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, jämfört med 1 704 personer 2020. Det var således 320 personer färre som avlyssnades 2021, vilket motsvarar en minskning med 19 procent.

Antalet beviljade tillstånd avseende hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har ökat de senaste åren. Från 2016 till 2017 ökade antalet tillstånd med 1 109 till 4 465 tillstånd, vilket innebar en ökning med 29 procent. Under 2018–2020 fortsatte antalet tillstånd att öka för varje år, även om ökningstakten inte var särskilt stor. Från 2017 till 2018 ökade antalet tillstånd med 183 till 4 648 tillstånd, en ökning med 4 procent. Från 2018 till 2019 ökade antalet tillstånd med 145 till 4 793 tillstånd, motsvarande en ökning med drygt 3 procent. Från 2019 till 2020 ökade antalet tillstånd med 279 till 5 072 tillstånd, det vill säga med 6 procent. Under 2021 har det skett en tydlig nedgång av antalet beviljade tillstånd med 1 146 till 3 926 tillstånd, det vill säga en minskning med 23 procent.

Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har sedan 2016 meddelats framför allt i förundersökningar angående brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling samt våldsbrott. Även när det gäller specifikt dessa brottstyper har antalet misstänkta personer som avlyssnats och antalet tillstånd ökat under 2018–2020, men minskat 2021.

Antalet personer som har avlyssnats med anledning av våldsbrott ökade under 2018 från 471 till 513 personer. Antalet tillstånd under samma år ökade från 1 630 till 1 711. Under 2019 ökade antalet personer som avlyssnats med anledning av våldsbrott till 589 personer och antalet tillstånd ökade till 1 737. Antalet personer och tillstånd fortsatte att öka även under 2020 till 614 personer och 1 881 tillstånd. Under 2021 minskade dock antalet personer som avlyssnats med anledning av våldsbrott till 452 personer (det vill säga med 26 procent) och antalet tillstånd minskade

till 1 223 (det vill säga med 35 procent). Även antalet avlyssningar med anledning av narkotikabrott och narkotikasmuggling minskade under 2021 jämfört med 2020. Antalet avlyssnade personer minskade från 744 till 663 (det vill säga med 11 procent) medan antalet tillstånd minskade från 2 317 till 2 017 (det vill säga med 13 procent).

Det är svårt att se en självklar förklaring till varför antalet avlyssnade personer och antalet tillstånd minskade så markant under 2021, inte minst mot bakgrund att motsvarande stora skillnader inte syns beträffande övriga hemliga tvångsmedel. En sannolik förklaring är att många utredningar har byggt på information från de krypterade tjänsterna Encrochat, SkyECC och Anom. Genom information från dessa tjänster har kommunikation kunnat säkras och behovet av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation kan därför ha minskat tillfälligt. Att det särskilt är gällande brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling samt våldsbrott som minskningen varit markant talar i samma riktning, då den absoluta merparten av utredningar som byggt på material från de krypterade tjänsterna har rört den typen av brottslighet.

Det föreligger förhållandevis stora skillnader mellan de olika nyttoparametrarna. Generellt kan dock konstateras att de inbördes förhållandena mellan parametrarna ligger relativt fast över tid. Den nytta som varit störst under 2021 är att uppgifterna från avlyssningen har medfört att effektiv spaning under förundersökningsstadiet kunnat genomföras (50 procent jämfört med 51 procent 2020). Andra nyttor som varit av stor betydelse under 2021 är att uppgifterna från avlyssningen har stärkt misstänkarna mot den person som kunde misstänkas (43 procent jämfört med 48 procent 2020) och bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas (32 procent jämfört med 33 procent 2020).

Den genomsnittliga avlyssningstiden var högre 2021 än under de tre föregående åren. Vid en jämförelse mellan 2021 och 2020 har den genomsnittliga avlyssningstiden per person ökat från 39 till 45 dagar. Även 2019 var den genomsnittliga avlyssningstiden 39 dagar. Under 2018 var den genomsnittliga avlyssningstiden 43 dagar. Mediantiden för 2021 var något högre jämfört med 2020, 30 respektive 29 dagar. Den längsta tid som en person har avlyssnats ökade från 354 dagar 2020 till 652 dagar 2021 och ligger därmed i nivå med 2019 då den längsta tid en person avlyssnades var 658 dagar.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation minskade från 2020 till 2021 med 180 personer, från 3 490 till 3 310, en minskning med 5 procent. Från 2019 till 2020 ökade antalet personer med 738 personer, motsvarande 27 procent. Även antalet beviljade tillstånd minskade från 2020 till 2021, från 13 497 till 12 989, vilket utgör en minskning med 508 tillstånd eller 4 procent. Från 2019 till 2020 ökade antalet tillstånd med 2 587, motsvarande en ökning med 24 procent. Antalet övervakade personer och beviljade tillstånd ökade varje år från 2016 till 2020, men har alltså minskat under 2021. Det kan dock konstateras att nedgången inte är särskilt stor och att den alltså har skett från historiskt höga nivåer. Antalet övervakade personer och

beviljade tillstånd för 2021 är också det näst högsta som har redovisats. Förklaringen till de många tillstånden kan vara att de misstänkta ofta byter telefoner eller telefonnummer och att de brottsutredande myndigheterna därmed kan knyta misstänkta personer till fler teleadresser.

Sett till brottstyper har antalet tillstånd för narkotikabrott ökat varje år sedan 2018. Antalet tillstånd för narkotikabrott ökade från 2 849 tillstånd 2020 till 3 375 tillstånd 2021 (det vill säga med 18 procent). Antalet tillstånd för våldsbrott ökade varje år mellan 2018 och 2020, men minskade 2021. Under 2020 meddelades 7 357 tillstånd för våldsbrott. Motsvarande siffra för 2021 var 6 651 (det vill säga en minskning med 10 procent). Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation på grund av misstanke om narkotikabrott har inte ökat på motsvarande sätt under 2021. Under 2020 övervakades 979 personer. För 2021 ökade detta till 989 personer vilket motsvarar en ökning med 1 procent.

Antalet personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation med anledning av misstanke om våldsbrott minskade med 140 personer, från 1 454 personer 2020 till 1 314 personer 2021 (det vill säga med 10 procent).

Hemlig kameraövervakning

Antalet övervakade misstänkta personer och antalet tillstånd ökade 2021 jämfört med 2020. Antalet misstänkta personer ökade med 23 personer, från 212 till 235 (det vill säga med 11 procent). Antalet tillstånd ökade från 211 till 242 (det vill säga med 15 procent). Det kan därmed konstateras att ökningen av antalet misstänkta personer och antalet tillstånd har fortsatt efter en minskning från år till år under perioden 2017–2019.

När det gäller hur tillstånden fördelas mellan de olika brottstyperna kan det konstateras att hemlig kameraövervakning fortfarande används framför allt i narkotikarelaterade ärenden. Under 2021 avsåg 133 av 242 tillstånd denna brottstyp (det vill säga 55 procent). Fördelningen är på ungefär samma nivå som under 2020. Hemlig kameraövervakning i ärenden om våldsbrott ökade från 50 tillstånd under 2020 till 57 tillstånd under 2021 (det vill säga med 14 procent).

Det kan, visserligen från låga nivåer, noteras en ökning av hemlig kameraövervakning i ärenden som rör sexualbrott eller människohandel, där antalet tillstånd ökade från ett tillstånd 2020 till sex tillstånd 2021. För tillgreppsbrott ökade antalet tillstånd från inga tillstånd 2020 till fem tillstånd 2021 och för ekonomiska brott ökade antalet tillstånd från två tillstånd 2020 till tio tillstånd 2021. För övriga brott har antalet tillstånd legat på i stort sett samma nivå, 29 tillstånd under 2020 och 31 under 2021.

Det föreligger förhållandevis stora skillnader mellan de olika nyttoparametrarna under 2018–2021. Sett över tid är det dock tydligt att den största nyttan med hemlig kameraövervakning är att den har bidragit till en effektiv spaning under förundersökningsstadiet (70 procent av ärendena under 2021 jämfört med 81 procent under 2020), att den bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas (40 procent av ärendena under 2021 jämfört med 36 procent under 2020) samt att uppgifterna har bidragit till att

annat tvångsmedel har använts mot den som kunde misstänkas (38 procent jämfört med 48 procent under 2020).

Under 2017–2020 har det funnits hemlig kameraövervakning som har pågått under endast en dag. I övrigt har varaktigheten varierat under åren. Under 2021 minskade den genomsnittliga tiden jämfört med 2020 från 48 till 35 dagar (motsvarande siffror för 2018 och 2019 var 54 respektive 40 dagar). Under samma period minskade även mediantiden från 34 till 26 dagar (motsvarande siffror för 2018 och 2019 var 31 respektive 29 dagar). Den längsta tid som hemlig kameraövervakning har pågått mot en person minskade från 292 dagar 2020 till 210 dagar 2021.

Hemlig rumsavlyssning

Under 2021 beviljades 166 tillstånd till hemlig rumsavlyssning. Antalet avlyssnade misstänkta personer uppgick till 79. Vid en jämförelse med andra hemliga tvångsmedel kan det konstateras att användningen av hemlig rumsavlyssning varit begränsad, i likhet med tidigare år. Hemlig rumsavlyssning har använts nästan uteslutande vid brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling samt våldsbrott.

Även om antalet ärenden under de senaste åren har varit lågt ökade antalet tillstånd och personer varje år under perioden 2016–2018, där en markant ökning skedde mellan 2017 och 2018, från 77 till 130 beviljade tillstånd. Under 2019 minskade antalet tillstånd till 89 för att 2020 åter öka till 135. Den ökande trenden håller i sig då det 2021 meddelades 31 tillstånd mer än 2020, motsvarande 23 procent.

Den stora ökningen av antalet tillstånd under 2018 kunde förklaras av att det förekom många tillstånd i några få ärenden. Hemlig rumsavlyssning förekom under 2018 i totalt 34 ärenden varav tre av dessa ärenden avsåg 60 tillstånd. Under 2019 användes hemlig rumsavlyssning i totalt 35 ärenden, vilket innebar att antalet ärenden var nästan detsamma som under 2018. Under 2020 användes hemlig rumsavlyssning i 45 ärenden och under 2021 i 42 ärenden.

Med hänsyn till att antalet tillstånd fortfarande är relativt lågt är det svårt att dra några långtgående generella slutsatser vad gäller användningen och nyttan. I 53 procent av fallen har tvångsmedlet medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras, vilket är något lägre än motsvarande siffra för 2019 och 2020 då andelen låg på 57 respektive 61 procent. Däremot har andelen där uppgifter från hemlig rumsavlyssning utgjort underlag i förhörssituation ökat från 28 procent 2020 till 45 procent 2021. Motsvarande siffra för 2019 var 35 procent. Det går också att se en ökning av när uppgifter från hemlig rumsavlyssning har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas, från 11 respektive 15 procent för 2019 och 2020 till 28 procent 2021. I 30 procent av ärendena har uppgifter från hemlig rumsavlyssning åberopats som bevisning i stämningsansökan, vilket kan jämföras med 33 procent 2019 och 15 procent 2020.

Vid en jämförelse av varaktigheten av tvångsmedlet mellan 2020 och 2021 kan konstateras att genomsnittstiden minskade med nio dagar, från 54 till 45 dagar, och att även den längsta tid som avlyssning pågick mot en person minskade från 292 till 256 dagar. Även mediantiden minskade

något, från 31 till 27 dagar. Mediantiden ligger därmed strax under den tid som tillstånd maximalt får gälla (en månad) om förlängning inte begärs.

Skr. 2022/23:30

Hemlig dataavläsning

Under 2021 har hemlig dataavläsning använts i 145 ärenden. Det är en ökning från 2020 då hemlig dataavläsning användes i 60 ärenden under nio månader. Eftersom lagen om hemlig dataavläsning trädde i kraft den 1 april 2020 och då det således är fråga om ett förhållandevis nytt hemligt tvångsmedel, är det enligt myndigheterna svårt att dra några slutsatser om tillämpningen endast utifrån en jämförelse av antal ärenden mellan 2020 och 2021. Det kan dock konstateras att hemlig dataavläsning har använts i större utsträckning än vad som uppskattades vid lagens införande. Uppskattningen var att hemlig dataavläsning, räknat i antalet verkställigheter, skulle vara mer jämförbar med hemlig rumsavlyssning än med de andra hemliga tvångsmedlen (prop. 2019/20:64 s. 81).

Hemlig dataavläsning har precis som övriga tvångsmedel framför allt använts i ärenden rörande narkotikabrottslighet och våldsbrott. Sett till vilka uppgiftstyper besluten om hemlig dataavläsning har omfattat kan konstateras att uppgiftstyperna avlyssningsuppgifter, övervakningsuppgifter, platsuppgifter, lagrade uppgifter och övriga användningsuppgifter är klart vanligast. Beslut som omfattar kameraövervakningsuppgifter och rumsavlyssningsuppgifter har som förväntat varit sällsynta. Sådana uppgifter har ett platskrav och får därmed endast verkställas när den som kan misstänkas befinner sig på en i beslutet angiven plats. Den praktiska nyttan av dessa uppgiftstyper är därför begränsad.

Nyttan av hemlig dataavläsning varierar beroende på vilken uppgiftstyp och typ av nytta det är fråga om. Den största nyttan med hemlig dataavläsning har framför allt varit att den bidragit till att en effektiv spaning har kunnat genomföras. När det gäller beslut som innefattat rumsavlyssningsuppgifter har så varit fallet i 43 procent av ärendena. Motsvarande siffra för avlyssnings-, övervaknings- och platsuppgifter är 30 procent. När det gäller kameraövervakningsuppgifter har dessa endast förekommit i fyra fall. De har varit till viss nytta men några direkta slutsatser av nyttan går inte att dra. Beroende på uppgiftstyp, exklusive kameraövervakningsuppgifter, har hemlig dataavläsning lett till stärkta misstankar mot den som kunde misstänkas i mellan 12 och 16 procent av ärendena. I två av de fyra ärenden där kameraövervakningsuppgifter använts har uppgifterna lett till stärkta misstankar mot den som kunde misstänkas. I mellan 17 och 25 procent av ärendena, beroende på uppgiftstyp, har uppgifterna från hemlig dataavläsning på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt.

Den upplevda nyttan är något lägre för hemlig dataavläsning i jämförelse med övriga hemliga tvångsmedel. Eftersom det är fråga om ett nytt hemligt tvångsmedel är det svårt att säga varför det ser ut så. En orsak är att hemlig dataavläsning är ett hemligt tvångsmedel som kan vara svårt att verkställa, beroende på vilken typ av enhet som ska avläsas. Det innebär att inte alla beslut om hemlig dataavläsning som meddelats faktiskt har verkställts. Andelen ärenden där information till nytta för utredningen har redovisats blir därmed lägre. Polismyndigheten arbetar med att förbättra möjligheterna att arbeta med materialet.

Den genomsnittliga tiden för hemlig dataavläsning och mediantiden ligger nära varandra under 2021, 27 respektive 26 dagar. Tiderna understiger därmed den tid som hemlig dataavläsning längst kan beviljas för (en månad) utan att förlängning begärs. Som längst har hemlig dataavläsning pågått mot en person i 115 dagar under 2021. Under 2020 var den längsta tid hemlig dataavläsning pågick mot en person 211 dagar.

Internationell rättslig hjälp i brottmål

Med hänsyn till att antalet tillstånd är lågt är det svårt att dra några generella slutsatser vad gäller användningen. Enskilda ärenden kan få ett mycket stort genomslag i statistiken.

Det totala antalet personer som var föremål för hemliga tvångsmedel ökade från 57 under 2020 till 75 under 2021 (det vill säga med 32 procent).

Antalet tillstånd ökade från 173 under 2020 till 252 under 2021, en ökning med 46 procent. Motsvande ökning från 2019 till 2020 var 62 procent. 14 tillstånd 2021 avsåg hemlig dataavläsning. Liksom under 2018–2020 förekom det under 2021 ingen hemlig kameraövervakning på begäran av annat land. Hemlig rumsavlyssning riktades mot nio misstänkta personer och 49 tillstånd lämnades, varav 48 i samma ärende.

4.2 Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Som nämns i avsnitt 3.7 trädde ändringar av inhämtningslagen i kraft den 1 oktober 2019 som innebär att Åklagarmyndigheten fattar beslut om inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket. Dessförinnan fattades sådana beslut av myndigheterna själva.

Åklagarmyndigheten har under 2021, på ansökan av Polismyndigheten och Tullverket, sammanlagt fattat 587 beslut om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet. Det innebär en ökning i jämförelse med föregående år.

Den typiskt sett vanligaste nyttan med att inhämta uppgifter om elektronisk kommunikation är att underrättelser om till exempel hantering av narkotika eller vapen och förestående grova brott har kunnat verifieras och att förundersökning har kunnat inledas. I de fall förundersökning inletts har användningen av andra hemliga tvångsmedel i kombination med spaning och annat utredningsarbete ofta lett till frihetsberövanden och beslag, framför allt av stora mängder narkotika och vapen. Samverkan har inte sällan skett mellan Polismyndigheten och Tullverket, inom den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet, eller med andra länders brottsbekämpande myndigheter. I några fall har uppgifterna från inhämtningen lett till att underrättelser har kunnat avfärdas och att myndigheternas spanings- och utredningsresurser har kunnat användas på ett mer effektivt och relevant sätt. Detta har också besparat ett antal individer ytterligare integritetsintrång genom fortsatt tvångsmedelsanvändning

eftersom brottsmisstankarna mot dem har kunnat avfärdas på ett tidigt stadium. Det förekommer även att befarade förestående mord och andra grova brott förhindrats till följd av att brottförebyggande åtgärder och polisiära insatser genomförts efter analys av inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation.

Användandet av det dolda internet (Darknet) har fortsatt varit ett växande problem. Tiotusentals svenskar har regelbundet beställt narkotika eller andra illegala varor via dolda marknadsplatser. Den krypterade och anonymiserade trafiken på Darknet försvårar brottsbekämpningen. I arbetet är inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation en av förutsättningarna för identifiering och kartläggning av de individer och nätverk som ligger bakom denna typ av organiserad brottslig verksamhet.

Sammanfattningsvis kan Polismyndigheten och Tullverket konstatera att information om elektronisk kommunikation är väsentlig för myndigheternas underrättelseverksamhet och att de inhämtningsmöjligheter som inhämtningslagen medger har varit avgörande för att inleda förundersökning avseende en lång rad grova brott. Tillgång till uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelsestadiet är avgörande för att aktörer, platser och tidpunkter ska kunna kopplas samman för att få tillräcklig grund att inleda förundersökning. Resultatet av de analyserade uppgifterna om elektronisk kommunikation är också väsentliga för att kunna planera den yttre spaningen på ett effektivt sätt. Spaning är mycket resurskrävande och det är därför viktigt att använda den på rätt plats och vid rätt tillfälle. Analys av inhämtade uppgifter redan i underrättelseskedet bidrar även till kortare förundersökningstider och ett effektivare utredningsarbete.

4.3 Säkerhetspolisens tvångsmedelsanvändning

I Säkerhetspolisens verksamhet har det med stöd av bestämmelserna i rättegångsbalken och preventivlagen under 2021 totalt fattats 494 beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Motsvarande siffra för 2020 var 486 beslut, vilket betyder en uppgång med 8. Vidare har i Säkerhetspolisens verksamhet fattats 234 beslut om hemlig dataavläsning under 2021. Motsvarande siffra för nio månaders användning under 2020 var 130. Åklagare har i Säkerhetspolisens ärenden under 2021 fattat 148 beslut med stöd av inhämtningslagen. Motsvarande siffra för 2020 var 119 beslut, vilket betyder en uppgång med 29 beslut.

Enligt regeringsuppdraget ska Säkerhetspolisen, om det enligt myndighetens bedömning kan ske utan skada för verksamheten, kommentera orsaken till en ökad eller minskad användning av hemliga tvångsmedel. Enligt Säkerhetspolisen är antalet beslut om tvångsmedel helt beroende av karaktären på de ärenden som myndigheten hanterar varje år. Vissa ärenden kan medföra att många tvångsmedelsbeslut fattas, medan andra ärenden inte behöver leda till några tvångsmedelsbeslut alls. Säkerhetspolisen anför att detta också är förklaringen till förändringarna sedan 2020. Förändringarna ligger med andra ord inom vad som kan betraktas som en normal årlig variation.

5 Regeringens bedömning av redovisningen av användningen av hemliga tvångsmedel

Utgångspunkter vid användning av hemliga tvångsmedel

Det är av grundläggande betydelse i en rättsstat att rätten till skydd för privat- och familjeliv respekteras. För en effektiv brottsbekämpning är det samtidigt nödvändigt att det finns tillräckliga befogenheter för de brottsbekämpande myndigheterna att i vissa väl avgränsade fall kunna använda hemliga tvångsmedel som ett yttersta hjälpmedel. Vidare är det en självklar utgångspunkt att bestämmelserna om tvångsmedel och deras tillämpning måste leva upp till högt ställda rättssäkerhetskrav. Det integritetsintrång som hemliga tvångsmedel medför kan accepteras om det belagda behovet och nyttan av de hemliga tvångsmedlen är tillräckligt stora.

Vid avvägningen mellan enskildas rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv och samhällets intresse av en effektiv brottsbekämpning är det betydelsefullt att med tillräckligt god precision kunna bedöma vilka resultat som användningen av hemliga tvångsmedel har lett till.

Nyttan av de hemliga tvångsmedlen

För att tvångsmedlens legitimitet varaktigt ska kunna upprätthållas i samhället är det, vid sidan av en noggrann proportionalitetsbedömning, angeläget att i största möjliga mån redovisa vilken betydelse – nytta – tillämpningen av tvångsmedlen har i den brottsbekämpande verksamheten. Ett grundläggande krav för tillstånd till hemliga tvångsmedel är att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen. Det uttrycket inrymmer ett kvalitetskrav när det gäller de upplysningar som åtgärden kan ge. Dessutom får de uppgifter man kan komma åt i princip inte vara åtkomliga med andra mindre ingripande metoder, men uttrycket synnerlig vikt behöver nödvändigtvis inte innebära att åtgärden ska ge avgörande bevisning som omedelbart kan leda till en fällande dom (prop. 1988/89:124 s. 44).

Det tidigare nyttobegreppet definierades som antalet fall där det hemliga tvångsmedlet lett till användning av ett annat tvångsmedel mot den misstänkte. Detta nyttobegrepp ifrågasattes av bland annat Integritetsskyddskommittén och av Utredningen om utvärdering av vissa hemliga tvångsmedel. Integritetsskyddskommittén uttalade i delbetänkandet Skyddet för den personliga integriteten (SOU 2007:22 Del I s. 186) bland annat att det inte finns någon klar uppfattning om vad den förväntade effektiviteten är eller bör vara. Utredningen om utvärderingen av vissa hemliga tvångsmedel uttalade i betänkandet Utvärdering av buggning och preventiva tvångsmedel (SOU 2009:70 s. 12) att effektmåttet var mycket trubbigt. Även Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel som gjort en djuplodande kartläggning av nyttan med hemliga tvångsmedel enligt lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning, preventivlagen och lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott konstaterade i betänkan-

det Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott (SOU 2012:44 s. 481) att det är en komplex uppgift att beskriva nyttan av tvångsmedelstillämpningen.

I en brottsutredning förekommer det ofta att flera telefonnummer avlyssnas eller övervakas med stöd av flera tillstånd avseende en och samma person. Det förekommer att ett tillstånd i princip enbart leder fram till att ett nytt telefonnummer behöver avlyssnas eller övervakas. Även på andra sätt samverkar resultaten av olika tillstånd och olika hemliga tvångsmedel med varandra på ett sätt som gör att det är svårt att avgöra vilket tillstånd som gett den slutliga nyttan. Mot denna bakgrund anser regeringen att det varken är ändamålsenligt eller lämpligt att slå fast vilka resultat som ska nås vid användningen av hemliga tvångsmedel i enskilda brottsutredningar, eller att i förväg bestämma att en viss procentandel av samtliga fall där hemliga tvångsmedel används ska leda till vissa förväntade resultat (se även SOU 2012:44 s. 481).

I redovisningen för 2021 har myndigheterna, i likhet med redovisningen för föregående år, redogjort för några av de olika åtgärder som följt av tvångsmedelsanvändningen. Syftet har varit att det ska vara möjligt att så objektivt som möjligt kunna bedöma nyttan av olika tvångsåtgärder. Myndigheterna har redovisat bland annat om de inhämtade uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte, till ett annat tvångsmedel, till att effektiv spaning har kunnat genomföras, till att den misstänkte har kunnat avföras från utredningen eller till att den misstänkte har kunnat åtalas. Dessutom har myndigheterna redovisat i vilken utsträckning uppgifter från tvångsmedlet har utgjort underlag i en förhörssituation eller använts som överskottsinformation samt om uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte.

Det uppdrag som regeringen beslutade i december 2015 om den årliga redovisningen av vissa hemliga tvångsmedel innebär en ny periodisering av redovisningen av vilken nytta ett tvångsmedel har haft. När det gäller utvecklingen av nyttan av hemliga tvångsmedel över tid innebär den nya periodiseringen att nyttan under 2021 endast kan jämföras med nyttan under 2015–2020, som redovisades på samma sätt. Nyttan för hemlig dataavläsning ska enligt det kompletterande uppdrag som regeringen beslutade i mars 2020 redovisas på samma sätt som i grunduppdraget. Det tvångsmedlet redovisas i år för andra gången och det är dessutom första gången redovisning avser ett helt år. Jämförelsematerialet är därför begränsat.

Av myndigheternas redovisning framgår att användningen av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, efter att ha ökat under 2018–2020, minskade under 2021. En sannolik förklaring till det är att behovet tillfälligt minskat eftersom många utredningar i stället har kunnat byggas på information som genom internationella samarbeten säkrats från de krypterade tjänsterna Encrochat, SkyECC och Anom. Fördelningen av de olika formerna av nytta visar att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation under 2021, i likhet med 2018–2020, främst har haft betydelse genom att uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras, att uppgifterna har använts som underlag vid förhör eller att misstankarna har stärkts mot den misstänkte.

I fråga om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ökade antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som har varit föremål för tvångsmedlet under perioden 2018–2020, för att därefter minska under 2021. Det är dock fråga om en marginell minskning från historiskt höga

nivåer. Den 1 oktober 2019 trädde flera lagändringar i kraft med anpassningar av regleringen om lagring av och tillgång till uppgifter om elektronisk kommunikation i brottsbekämpande syfte, så kallad datalagring, i syfte att göra reglerna förenliga med EU-rätten på området (prop. 2018/19:86). Efter denna reform kan man alltså se en ökning fram till 2020 i fråga om både antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Även om det skett en minskning under 2021 ligger antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som har varit föremål för tvångsmedlet fortfarande på historisk höga nivåer. Det kan vara en indikation på att de nya bestämmelserna har bidragit till att de brottsbekämpande myndigheterna i större utsträckning använt sig av tvångsmedlet.

När det gäller hemlig kameraövervakning har uppgifterna, i likhet med föregående år, haft störst betydelse för att effektiv spaning har kunnat genomföras. Betydelsen av hemlig kameraövervakning har under 2021 ökat när det gäller i vilken mån uppgifterna har bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas. I likhet med tidigare år har uppgifterna också varit av betydelse genom att de bidragit till att annat tvångsmedel har använts mot den misstänkte.

Även för hemlig rumsavlyssning har, i likhet med föregående år, den främsta betydelsen av uppgifterna varit att tvångsmedlet har lett till att effektiv spaning har kunnat genomföras. Hemlig rumsavlyssning har under 2021 ökat i betydelse när det gäller i vilken mån uppgifterna har utgjort underlag i en förhörssituation, uppgifterna har bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas och uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan. Det bör dock beaktas att det rör sig om ett begränsat antal tillstånd till hemlig rumsavlyssning och att enskilda ärenden därmed kan få ett mycket stort genomslag i statistiken.

Den 1 april 2020 trädde lagen om hemlig dataavläsning i kraft (se avsnitt 2.6). Lagen är en viktig del i arbetet med att bekämpa den grova och organiserade brottsligheten i Sverige. Hemlig dataavläsning ger bättre och effektivare möjligheter att ta del av information som tidigare inte varit tillgänglig, till exempel på grund av kryptering. Av myndigheternas redovisning framgår att hemlig dataavläsning har förekommit i 145 ärenden under 2021, jämfört med 60 ärenden under nio månaders användning 2020. Eftersom det är fråga om ett förhållandevis nytt hemligt tvångsmedel är det svårt att dra några slutsatser utifrån enbart en jämförelse av antalet ärenden. Det kan dock, som myndigheterna framfört, konstateras att hemlig dataavläsning har använts i större utsträckning än vad som uppskattades vid lagens införande. Uppskattningen var att hemlig dataavläsning, räknat i antalet verkställigheter, skulle vara mer jämförbart med hemlig rumsavlyssning än med de andra hemliga tvångsmedlen (prop. 2019/20:64 s. 81). Den största nyttan med hemlig dataavläsning har varit att det bidragit till att en effektiv spaning har kunnat genomföras. Hemlig dataavläsning har också varit till nytta genom att det i vissa fall kunnat stärka misstankar samt på annat sätt bidragit till att utredningen har kunnat föras framåt. Utrymmet för att på ett fullgott sätt bedöma nyttan av hemlig dataavläsning är visserligen än så länge begränsat men av vad som hittills framkommit från myndigheternas redovisning framstår det som ett viktigt utredningsverktyg för de brottsbekämpande myndigheterna.

När det gäller inhämtning enligt inhämtningslagen har Polismyndigheten och Tullverket uppgett att den typiskt sett vanligaste nyttan har varit att underrättelseinformation om hantering av stora mängder narkotika eller vapen eller förestående grova våldsbrott lett till att förundersökningar har kunnat inledas. I några fall har också analysen av uppgifter lett till att Polismyndigheten och Tullverket har kunnat undvika att i onödan belasta sina spanings- och utredningsresurser till följd av felaktiga eller ofullständiga underrättelser. Enligt den redovisning som myndigheterna lämnat har det även förekommit att befarade förestående mord och andra grova brott förhindrats efter analys av inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation. Under förundersökningarna har användning av andra hemliga tvångsmedel i kombination med spaning och utredningsarbete i sin tur lett till att misstänkta har frihetsberövats och att stora mängder narkotika samt i vissa fall vapen har tagits i beslag. Myndigheterna har också redovisat ett antal exempel för att beskriva nyttan av inhämtningen.

Av myndigheternas redovisning framgår att de hemliga tvångsmedlen fyller en mycket viktig funktion för det brottsutredande arbetet. Den visar också att de hemliga tvångsmedlen har inneburit en reell nytta.

Ytterligare åtgärder

Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten registrerar sedan mitten av januari 2017 ärenden om hemliga tvångsmedel i ett särskilt it-stöd, HTM-Cåbra. De statistiska uppgifterna om antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som ligger till grund för redovisningen för 2021 är, med undantag för det relativt nya tvångsmedlet hemlig dataavläsning, för femte gången hämtade från detta system. Tidigare år har uppgifterna hämtats från manuella diariet. Att ärenden om hemliga tvångsmedel registreras i ett digitalt system bidrar enligt regeringens bedömning till en högre effektivitet och bättre kvalitet i myndigheternas redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel.

Regeringens ambition är att se till att skrivelsen till riksdagen håller en hög kvalitet. Regeringsuppdraget till myndigheterna om en årlig redovisning har ändrats flera gånger på grund av lagändringar, men är också resultatet av ambitionen att säkerställa kvaliteten på den årliga redovisningen. Regeringen gav 2015 myndigheterna ett utvidgat uppdrag som bland annat innebär att uppgifter om interimistiska beslut ska omfattas samt att Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel i viss utsträckning ska redovisas. Enligt regeringen ger ett bredare underlag en fullständigare bild av användningen av hemliga tvångsmedel. Varje ändring i uppdraget påverkar dock jämförbarheten med tidigare års redovisningar och redovisningen för 2021 kan därför endast fullt ut jämföras med redovisningarna för 2015–2020.

Regeringen fortsätter att prioritera insatser för att bekämpa och förebygga brott. Regeringen fortsätter också arbetet med att modernisera de utredningsverktyg som behövs för en effektiv brottsbekämpning samtidigt som den personliga integriteten värnas.

Som nämnts gäller sedan den 1 oktober 2019 nya bestämmelser om datalagring vid brottsbekämpning. Därmed återfick de brottsbekämpande myndigheterna ett av de viktigaste verktygen för att förhindra och

bekämpa brott. I samband med att de nya reglerna om datalagring antogs tillkännagav riksdagen för regeringen att den skyndsamt ska återkomma med förslag som dels innebär en mer omfattande skyldighet att lagra uppgifter med koppling till nationell säkerhet, dels innebär en mer omfattande lagringsskyldighet generellt (bet. 2018/19:JuU27 punkt 6, rskr. 2018/19:296). Den 5 augusti 2021 tillsatte regeringen en utredning som bland annat ska se över datalagringsregleringen. Uppdraget syftar till att säkerställa att de brottsbekämpande myndigheternas tillgång till information förbättras och upprätthålls över tid i takt med teknikutvecklingen och förändrade kommunikationsvanor, samtidigt som respekten för mänskliga rättigheter säkerställs. Utredningen ska redovisa sina slutsatser senast den 6 februari 2023.

I syfte att underlätta för brottsbekämpande myndigheter och försvåra för kriminella infördes den 1 augusti 2022 en registreringsskyldighet för vissa förbetalda tjänster som kan nås via till exempel kontantkort. Samtidigt trädde ändrade regler om utlämnande av uppgifter om elektronisk kommunikation till brottsbekämpande myndigheter i kraft. Det handlar om ett tydligare krav på format, ett utvidgat skyndsamhetskrav och en utvidgad reglering om ersättning.

Regeringen beslutade i oktober 2020 att tillsätta en utredning om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (dir. 2020:104). I mars 2022 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2022:13). Utredningen överlämnade delbetänkandet Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19) till regeringen den 29 april i år. I delbetänkandet lämnades flera förslag som innebär utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel mot allvarlig brottslighet, bland annat att det ska införas straffvärdeventiler som gör det möjligt att i vissa situationer beakta flera brotts samlade straffvärde vid bedömningen av om det hemliga tvångsmedlet ska få användas. Förslagen har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Utredningen slutredovisade sitt uppdrag den 12 oktober i år. I slutbetänkandet Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden (SOU 2022:50) lämnades bland annat förslag som innebär att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller kommunikations- övervaknings- eller platsuppgifter ska få användas för att lokalisera personer som har uteblivit eller avvikit från verkställighet av frihetsberövande påföljder. Förslagen har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Den 2 november 2021 beslutade regeringen att tillsätta en utredning som ska se över lagstiftningen om preventiva tvångsmedel (dir. 2021:102). Syftet är i huvudsak att preventiva tvångsmedel ska kunna användas i större utsträckning för att förhindra allvarlig brottslighet som begås inom ramen för kriminella nätverk. Utredaren ska även undersöka nya möjligheter till husrannsakan i preventivt syfte. I ett delbetänkande (SOU 2022:52) som överlämnades den 24 oktober i år lämnade utredningen förslag som innebär ett utökat tillämpningsområde för preventivlagen. Förslagen har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Genom tilläggsdirektiv som beslutades den 28 april 2022 fick utredaren även i uppdrag att ta ställning till om, och i så fall på vilket sätt, tillämpningsområdet för inhämtningslagen, bör utvidgas (dir. 2022:32). Genom ytterligare tilläggsdirektiv som beslutades den 7 juli 2022 ska utredaren

också ta ställning till om, och i så fall vilka, ytterligare tvångsmedel och verkställighetsåtgärder bör få användas för att förhindra allvarlig brottslighet (dir. 2022:104). Utredaren ska dessutom ta ställning till om tillstånd till hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning avseende kameraövervakningsuppgifter utanför en förundersökning bör kunna knytas till en person i stället för en viss plats. Utredningen ska slutredovisas senast den 31 maj 2023.

Som framgått ovan infördes i april 2020 det nya hemliga tvångsmedlet hemlig dataavläsning. Lagen om hemlig dataavläsning är tidsbegränsad till utgången av mars 2025 och regeringen tillsatte i juni 2022 en utredning som ska utvärdera om lagen bör permanentas och om den i så fall behöver ändras på något sätt (dir. 2022:82). Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 december 2023.

Sammanfattande bedömning

Regeringens bedömning är sammanfattningsvis att myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel under 2021 har varit ett ändamålsenligt och nödvändigt instrument i brottsbekämpningen.

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 december 2022

Närvarande: statsminister Kristersson, ordförande, och statsråden Svantesson, Ankarberg Johansson, J Pehrson, Waltersson Grönvall, Strömmer, Roswall, Forssmed, Tenje, Forssell, Slottner, M Persson, Wykman, Malmer Stenergard, Kullgren, Liljestrand, Brandberg, Carlson, Pourmokhtari

Föredragande: statsrådet Strömmer

Regeringen beslutar skrivelse Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2021